

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

*Методичні рекомендації
до самостійної та індивідуальної роботи*

(для здобувачів вищої освіти
2-го курсу денної форми навчання
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції)

Колектив авторів

*За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора
В. О. Боняк*

Дніпро
2021

УДК 342
М 58

*Схвалено Науково-методичною радою ДДУВС,
протокол № 2 від 26.10.2021*

РЕЦЕНЗЕНТИ: **Бережна К. В.**, завідувач кафедри європейського та міжнародного права Дніпровського національного університету ім. Олесья Гончара, доктор юридичних наук, професор;
Перепьолкін С. М., завідувач кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів, доктор юридичних наук, доцент.

М 58 Міжнародний захист прав людини : метод. рекомендації до самостійної та індивідуальної роботи (для здоб. вищ. освіти 2-го курсу денної форми навч. ННППФНП) ; кол. авт. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. О. Боняк. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 112 с.

ISBN 978-617-8032-41-8

Викладено методичні рекомендації до самостійної та індивідуальної роботи з дисципліни «Міжнародний захист прав людини».

Для здобувачів вищої освіти та викладачів юридичних закладів вищої освіти.

Укладачі: *Боняк В. О.*, завідувач кафедри теорії та історії держави і права, доктор юридичних наук, професор; *Сердюк Л. М.*, доцент кафедри теорії та історії держави і права, кандидат юридичних наук, доцент; *Саксонов В. Б.*, доцент кафедри теорії та історії держави і права, кандидат юридичних наук, доцент; *Саєнко М. І.*, доцент кафедри теорії та історії держави і права, кандидат юридичних наук, доцент; *Олійник Ю. В.*, викладач кафедри теорії та історії держави і права.

ISBN 978-617-8032-41-8

© Укладачі, 2021
© ДДУВС, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Тематичний план	9
Список основної рекомендованої літератури	10
Тема 1. ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК ОБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ...	15
Тема 2. УНІВЕРСАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ	35
Тема 3. РЕГІОНАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ	49
Тема 4. ЗАХИСТ КОНВЕНЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ У СТРАСБУРЗЬКОМУ СУДІ	64
Тема 5. ЗАХИСТ ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ У СТРАСБУРЗЬКОМУ СУДІ	87
Методичні рекомендації до самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти	104
Система оцінювання успішності навчання з навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини»	105
Перелік питань для підсумкового контролю (екзамену) з навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини»	109

ВСТУП

Сучасна розбудова України як демократичної і правової держави передбачає насамперед забезпечення прав і свобод людини. Це можливо шляхом прийняття як відповідного національного законодавства, так і впровадження міжнародних правових актів з прав людини.

З набуттям незалежності перед Українською державою постало завдання створення національної системи застосування міжнародних норм права з прав людини, що вимагало узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами у галузі прав людини та застосування міжнародно-правових норм. Закріпивши у Конституції України право кожного громадянина після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, наша держава взяла на себе зобов'язання узгодити національні механізми захисту прав людини з міжнародними.

Процес входження України до міжнародної системи захисту прав людини, визначення місця держави у цій системі потребують обізнаності з еволюцією прав людини в контексті загального розвитку цивілізації, аналізу ідей універсальності прав людини та історії становлення й розвитку міжнародної системи захисту прав людини через призму участі Української держави в цих процесах, а також ознайомлення зі станом імплементації міжнародних норм з прав людини у вітчизняне законодавство. Тому саме пізнання цих процесів під час вивчення навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» сприятиме систематизації знань здобувачів вищої освіти як у сфері захисту прав людини, так і можливих способів захисту своїх прав на регіональному та міжнародному рівні.

Навчальна дисципліна «Міжнародний захист прав людини» як нормативна базова дисципліна відіграє важливу роль під час підготовки фахівців за спеціальністю 081 «Право». В умовах євроінтеграційних процесів, входження України як демократичної і правової держави до світового співтовариства вивчення цієї дисципліни має особливе значення та надає здобувачам вищої освіти (далі – здобувач) широкий діапазон світоглядних уявлень із вищезазначених питань, які розкривають: 1) становлення та розвиток інституту міжнародного захисту прав людини на універсальному і регіональному рівнях; 2) обсяг основоположних прав людини; 3) основні питання щодо

правової та інституційної основи захисту прав окремих категорій осіб; 4) діяльність спеціалізованих органів та інституцій універсального й регіонального рівнів, до компетенції яких віднесено захист прав людини тощо.

Метою цієї дисципліни є надання систематизованого матеріалу у сфері міжнародного захисту прав людини шляхом формування у здобувачів вищої освіти таких основних загальних та професійних компетентностей, а саме:

– здатності застосовувати отримані знання у професійній діяльності, а також до безперервного та активного навчання, самовдосконалення та підвищення кваліфікації;

– знання та розуміння предмета навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини»;

– здобуття науково-теоретичних знань та набуття практичних навичок про сутність та правову природу прав і свобод людини, форми їх реалізації, а також про систему національних та міжнародних засобів захисту прав і свобод людини.

Завдання навчальної дисципліни – надати цілісні й систематизовані знання про міжнародний захист прав людини, а саме:

– розгляд основних підходів та наукових засад дослідження прав людини;

– формування самостійного мислення, навичок аналізу проблемних питань щодо юридичного механізму захисту прав людини;

– формування понятійного апарату, що використовується в межах юридичного механізму захисту прав людини та вміння ним користуватися;

– поглиблення знань прикладного характеру щодо механізмів захисту прав людини, передбаченими вітчизняним законодавством та міжнародною практикою;

– здобуття теоретичних та практичних знань про правову природу та юридичну сутність прав і свобод людини, форми та способи їх реалізації, а також про рівні та складові елементи юридичного механізму захисту прав і свобод людини; набуття професійних практичних навичок щодо визначення, обрання та реалізації найбільш ефективних засобів захисту прав людини. Вивчення студентами навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» здійснюється на основі знань, отриманих з навчальних дисциплін «Теорія держави та права», «Конституційне право», «Міжнародне право».

Пропоноване навчально-методичне видання відповідає Робочій

програмі навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» та враховує, що самостійна та індивідуальна робота здобувачів вищої освіти:

– планується та виконується за завданнями і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі; науково-педагогічний працівник лише організовує та спрямовує пізнавальну діяльність здобувачів;

– є основним засобом опанування навчальним матеріалом у позанавчальний час. Такі види діяльності все більше стають професійно необхідною якістю фахівців.

Отже, підготовку майбутніх правників у закладі вищої освіти треба спрямовувати й на формування у них цих якостей, а не тільки на змогу здійснення репродуктивної виконавської діяльності щодо опанування певною сумою знань і вмінь.

Щодо індивідуальної роботи здобувача, то необхідно уточнити, що вона може бути і аудиторною самостійною роботою за індивідуальними завданнями під керівництвом науково-педагогічного співробітника, під час виконання якої здобувач може отримати методичну допомогу у вигляді консультацій щодо виконання цієї роботи, і така роз'яснювальна робота є індивідуальною (це може бути вивчення окремих питань навчальної дисципліни, робота з використанням комп'ютерної техніки, виконання тестових та творчих завдань, аудиторне прослуховування тощо).

Такий підхід до самостійної та індивідуальної роботи здобувачів з навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» спрямований на забезпечення:

– системного й послідовного засвоєння в повному обсязі навчального матеріалу з дисципліни;

– формування самостійності у здобутті і закріпленні знань як риси характеру;

– послідовне вироблення навичок ефективної самостійної професійної діяльності та здібностей до творчої праці;

– формування вмінь користуватися засобами обробки інформації.

Основними функціями самостійної та індивідуальної роботи здобувачів є:

– **гносеологічна (пізнавальна)** – визначається здобуттям систематизованих знань з дисципліни;

– **самоосвітня функція** – формування вмінь і навичок, їх самостійне оновлення і творче застосування;

- **прогностична функція** – вміння здобувачів вищої освіти вчасно передбачати та оцінювати як можливий результат, так і саме виконання завдання;
- **коригуюча функція** – вміння вчасно коригувати свою діяльність;
- **виховна функція** – формування самостійності як риси характеру.

Основними принципами організації самостійної та індивідуальної роботи здобувачів є:

- **принцип інтерактивності** – передбачає необхідність обміну інформацією з науково-педагогічним працівником та іншими здобувачами;
- **принцип індивідуалізації навчання** – виявляється у врахуванні викладачем індивідуальних психологічних особливостей здобувача під час здійснення педагогічного забезпечення самостійної роботи;
- **принцип регламентації навчання** – відображає необхідність вибору стратегії навчання і планування організації самостійної та індивідуальної роботи здобувача;
- **принцип опори на базові знання та вміння**, що передбачає врахування позитивних якостей особистості здобувача, його мінімальних навичок самостійної роботи з технічними засобами, вміння раціонально використовувати вільний час для здійснення самостійної та індивідуальної роботи;
- **принцип випереджального навчання**, що забезпечує спрямованість самостійної та індивідуальної роботи на активізацію, розвиток розумової діяльності здобувача, формування здатності самостійно прогнозувати, вибирати і вирішувати дидактичні завдання, здобувати знання у співпраці з цієї дисципліни з іншими здобувачами;
- **принцип зворотного зв'язку**, що дозволяє своєчасно обговорювати та корегувати проблемні питання з цієї дисципліни;
- **принцип науковості**, що дозволяє вирішувати поставлені завдання на сучасному рівні наукових знань;
- **принцип наочності**, що передбачає надавати інформацію в доступному вигляді;
- **принцип зв'язку теорії з практикою**, що дає змогу вирішувати ситуаційні завдання тощо.

Контроль за здійсненням самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти містить:

- перевірку й оцінювання мультимедійних презентацій;
- перевірку та оцінювання правильності складених схем;
- перевірку рефератів та творчих завдань (доповідей, анотацій, есе тощо), їх оцінювання;
- перевірку правильності відповідей на тестові завдання;
- перевірку та оцінювання виконання практичних завдань;
- перевірку словникової роботи, її оцінювання;
- перевірку конспектів.

Виконання самостійних та індивідуальних завдань з навчальної дисципліни сприятиме поглибленому вивченню здобувачами вищої освіти окремих проблемних питань, а також підвищенню рівня правосвідомості, що надалі позитивно впливатиме на їх професійну діяльність.

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» розраховані на здобувачів вищої освіти факультетів ПФПОДР та ФПФПСР Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (10 годин лекцій; 34 години семінарських та практичних занять; 46 годин індивідуальної та самостійної роботи).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ теми згідно з РПНД	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг, годин	Аудиторна робота				Самостійна та індивідуальна робота
			Усього	Лекції	Семінари	Практ. заняття	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Права людини як об'єкт міжнародного захисту	18	8	2	2	4	10
2	Універсальні міжнародні механізми захисту прав людини	18	10	2	2	6	8
3	Регіональні міжнародні механізми захисту прав людини	16	8	2	2	4	8
4	Захист конвенційних прав людини в Страсбурзькому суді	20	10	2	2	6	10
5	Захист основоположних свобод людини в Страсбурзькому суді	18	8	2	2	4	10
	Разом за семестр	90	44	10	10	24	46
	Форма підсумкового контролю	Залік					

СПИСОК ОСНОВНОЇ РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Правові акти

1. American Convention on Human Rights: "Pact of San José, Costa Rica". Signed at San José, Costa Rica, on 22 November 1969. URL : <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201144/volume-1144-i-17955-english.pdf>.
2. African Charter on Human and Peoples' Rights. Concluded at Nairobi on 27 June 1981. URL : <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201520/volume-1520-I-26363-English.pdf>.
3. Верховенство права на національному та міжнародному рівнях : Декларація Генеральної Асамблеї ООН : прийнята резолюцією 67/1 Генеральної Асамблеї ООН 24 вересня 2012 р. URL : https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/ruleoflaw2012.shtml.
4. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_621.
5. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017.
6. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 .
7. Загальна декларація прав людини. Київ : Право, 1995. 56 с.
8. Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
9. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
10. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.
11. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085.
12. Конституція України: станом на 1 верес. 2021 р.: відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2021. 92 с.
13. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 07.03.1966. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_10.
14. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

15. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

16. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. *Офіційний вісник України*. 2006. № 12. Ст. 792.

17. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.

18. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. *Офіційний вісник України*. 1997. № 29. Ст. 11.

19. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.

20. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.

Наукова та навчальна література

1. Алямкін Р. Міжнародно-правовий режим захисту прав людини під час внутрішніх збройних конфліктів. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 6. С. 47–51.

5. Анісімова Г. В. Проблеми адаптації законодавства у сфері забезпечення вимог екологічної безпеки до права Європейського Союзу. *Адаптація до права ЄС регулювання економіки України в сучасних умовах* : зб. наук. пр. (за матеріалами «Круглого столу», м. Харків, 26 трав. 2015 р.). Харків, 2015. С. 65–69.

6. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини. Київ : Вид. дім «КМ Academia», 2000. 262 с.

7. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: Теорія і практика. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 384 с.

8. Антонович М. Міжнародна система захисту прав людини: кризь призму України. *Український часопис міжнародного права*. 2004. № 3. URL : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2742/Antonovych_Mizhnarodna_systema_zakhystu.pdf.

9. Асірян С. Р. Створення та діяльність Комісії ООН з прав

людини (1946–2006 р.). *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2013. Вип. 4. Т. 2. С. 174–176.

10. Бакуменко Н. В. Виконання рішень Європейського суду в країнах-учасницях ЄС. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 5. С. 365–367.

11. Белоусов Ю. Л., Гацелюк В. О., Кульчицький Н. С., Мартиненко О. А. Особливості реалізації національних превентивних механізмів у форматі «Омбудсман +»: аналіз міжнародного та національного досвіду : аналітичний огляд / за заг. ред. Ю. Л. Белоусова. Київ : Атіка, 2012. 96 с.

12. Буткевич В. Право на життя – основоположне право ЄКПЛ. Становлення та розвиток критеріїв і стандартів його застосування. Європейський суд з прав людини. Судова практика. Вип. 2: Стаття 2 ЄКПЛ «Право на життя» : у 3 кн. / за заг. ред. В. Г. Буткевича. Київ : Ред. журн. «Право України», 2011. Кн. 2. С. 199–613.

13. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : програма навч. дисципліни. Київ : Вид-во Ліра-К, 2013. 408 с.

14. Дідковська І. О. Омбудсмен у системі інститутів правової держави: порівняльно-політологічний аналіз : автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2007. 19 с.

15. Донеллі Дж. Права людини у міжнародній політиці. Львів : Кальварія, 2004. 280 с.

16. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / уклад. і наук. ред. О. Л. Жуковська. Київ : ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. 960 с.

17. Загоруй І. С. Поняття «права людини»: теоретико-правові підходи до розуміння прав людини. *Вісник Луганського університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 2. С. 66–82.

18. Зубарева А. Взаємовідносини Комітету ООН з прав людини з іншими договірними органами з прав людини системи ООН. *Вісник Львівського університету*. Серія : Міжнародні відносини. 2015. Вип. 37. Ч. 2. С. 39–46.

19. Зубарева А. Є. Доповіді держав-учасниць Міжнародного Пакту про громадянські та політичні права 1966 р. як елемент моніторингового механізму Комітету ООН з прав людини. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 6-1 (2). С. 227–230.

20. Зубарева А. Є. Міжнародно-правовий статус Комітету ООН з прав людини : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 211 с.

21. Зубарева А. Є. Міжнародно-правові основи взаємодії Комітету

ООН з прав людини із інституційним механізмом Організації Об'єднаних Націй. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Вип. 21. Т. 3. С. 218–221.

22. Іванків І. Б. Відмінні ознаки прав людини третього покоління. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 54–57.

23. Іванченко О. Способи узгодження норм національного права з нормами міжнародного права. *Юридичний вісник*. 2013. Вип. 2. С. 178–182.

24. Корчевна Л. О., Левенець А. В. Інститут спеціалізованого омбудсмена в механізмі захисту прав людини та перспективи його запровадження в Україні. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Правознавство*. 2018. Т. 23. Вип. 1 (32). С. 7–14.

25. Лазарева Л. Європейський омбудсмен та європейська мережа омбудсменів як інституції перспективної співпраці для України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. Вип. 4. С. 90–93.

26. Литвиненко І. Л. Міжнародно-правові механізми захисту прав людини. *Університетські наукові записки*. 2005. № 4 (16). С. 271–279.

27. Майданік О. О. Інститут омбудсмана у механізмі забезпечення прав людини в Україні. *Адвокат*. 2010. № 7 (118). С. 12–16.

28. Максимович Р. О. Співвідношення понять «охорона» та «захист» соціальних і економічних прав і свобод людини: теоретико-правові засади. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2014. Вип. 5. № 1. С. 101–106.

29. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом / пер. з англ. Харків : Консум, 2000. 592 с.

30. Малькевич М. М. Генеза прав людини: правовий та філософський аспекти. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 54–66.

31. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. *Міжнародно-правові механізми захисту* : підручник для ВУЗів / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. Київ : Видав. дім «Промені», 2010. 722 с.

32. Мінімальні стандарти належного поведіння: аналіз національного та міжнародного досвіду : практ. посіб. / за заг. ред. Ю. Л. Белоусова. Київ : Ваїте, 2013. 170 с.

33. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В., Щербина Є. М. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2016. 221 с.

34. Пархоменко Н. М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис*

Київського університету права. 2012. № 1. С. 338–342.

35. Плавич В. П. Імплементация норм і принципів сучасного міжнародного права у внутрішнє право (порівняльно-правові аспекти). *Держава і право*. 2013. Вип. 60. С. 20–28.

36. Рабінович С. П. Права людини у природно-правовій думці неотомізму : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Одеська юридична академія. Одеса, 2003. 20 с.

37. Рогова О. Г. Право на життя в системі прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2006. 21 с.

38. Сердюк О. В., Щокін Ю. В., Яковюк І. В. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2017. 374 с.

39. Степаненко К. В. Конвенційний механізм міжнародного захисту прав людини в системі ООН. *Альманах міжнародного права*. 2018. № 19. С.105–113.

40. Тимченко Л. Д., Кононенко В. П. Міжнародне право. Київ : Знання, 2012. 631 с.

41. Ткаліч А. О. Роль омбудсмана в системі захисту прав людини і громадянина. *Наукові праці МАУП*. 2010. № 2 (25). С. 199–203.

42. Усманов Ю. І. Генезис права на життя як імперативної норми міжнародного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 39. С. 144–150.

43. Христова Г. Доктрина «R2P»: зобов'язання держави та міжнародної спільноти щодо захисту прав людини. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 2 (77). С. 42–52.

44. Христова Г. Конструкція зобов'язань держави у сфері прав людини: порівняльний аналіз міжнародних та європейських підходів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 4 (79). С. 25–36.

45. Шевчук С. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод: практика застосування та принципи тлумачення в контексті сучасного українського праворозуміння. *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 1999. № 2. С. 96–106.

Тема 1. ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК ОБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ

I. Підготувати мультимедійні презентації на запропоновані теми

1. Ідеї природного права в період Античності.
2. Еволюція ідей природного права в Середні віки.
3. Ідеї природного права в період Просвітництва (епоху Ренесансу).
4. Розвиток ідей природних прав у ХІХ – першій половині ХХ ст.
5. Становлення міжнародної системи захисту прав людини.
6. Механізми міжнародного захисту прав людини.
7. Універсальний правозахисний механізм ООН.
8. Регіональні правозахисні механізми.
9. Механізм захисту прав людини в Україні.

II. Скласти схеми

1. Система природних прав людини.
2. Позитивні права людини.
3. Права людини: поняття, види.
4. Система політичних прав і свобод людини.
5. Система економічних прав і свобод людини.
6. Система соціальних прав і свобод людини.
7. Система політичних прав і свобод людини.
8. Система культурних прав і свобод людини.

III. Підготувати реферат на запропоновані теми

1. Ідеї прав людини у працях мислителів Античності.
2. Роль і значення Великої хартії вольностей для розвитку ідей прав людини у світі.
3. Теорія прав людини у вченнях мислителів епохи Середньовіччя.
4. Доктрина природного права у вченнях мислителів епохи Просвітництва.
5. Громадянське суспільство і права людини.
6. Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини та їх відображення в Конституції України.
7. Африканська система захисту прав людини.
8. Міжамериканська система захисту прав людини.

9. Європейська система захисту прав людини.
10. Особливості арабської системи захисту прав і свобод людини.
11. Проголошення Загальної декларації прав людини як поштовх до розвитку міжнародної системи захисту прав людини.
12. Рада з прав людини ООН: історія створення, склад та завдання діяльності.

**IV. Виконати творче завдання
(дібрати літературу на запропоновані теми, підготувати
анотацію на вибране джерело)**

1. Становлення та розвиток прав людини в Античні часи.
2. Середньовічні уявлення про права людини.
3. Права людини в період Просвітництва та Нового часу.
4. Права людини у ХХ столітті.
5. Міжнародна системи захисту прав людини.
6. Права жінок як об'єкт міжнародного захисту.
7. Права людини (людські права), права особистості, основні права людини, конституційні права, основоположні права людини (засадничі людські права): питання термінологічної визначеності та змістовної наповненості.
8. Поняття прав людини у національній і зарубіжній доктрині.
9. Обсяг категорії «основні права людини».
10. Обсяг поняття «основоположні (фундаментальні) права людини».
11. Закріплення поколінь прав людини в міжнародних документах.
12. Механізм захисту прав людини в Україні.
13. Механізми міжнародного захисту прав людини.
14. Універсальний правозахисний механізм ООН.
15. Регіональні правозахисні механізми.

V. Виконати тестові завдання

1. Якому поняттю відповідає така дефініція: «Певні можливості людини, необхідні для існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку суспільства (економічним, соціальним, культурним), мають бути загальними та рівними для всіх людей і забезпечуються державою в обсязі міжнародних стандартів»:

- а) конституційні права людини;
- б) права людини;
- в) основоположні права людини;
- г) права людини і громадянина?

2. Як співвідносяться за своїм обсягом категорії «права людини» та «свободи людини»:

- а) ці поняття тотожні;
- б) категорія «права людини» є ширшою порівняно з поняттям «свободи людини»;
- в) категорія «права людини» є вужчою порівняно з поняттям «свободи людини»;
- г) «права людини» є складовою обсягу категорії «свободи людини»?

3. Зміст та обсяг якого поняття розкриває таке судження: «Це комплекс колективних прав, висунутих країнами, які звільнилися від колоніальної залежності та визначили свою політику як миролюбну, суверенну, незалежну, засновану на принципах самовизначення і територіальної цілісності»:

- а) права людини першого покоління;
- б) права людини другого покоління;
- в) права людини третього покоління;
- г) права людини четвертого покоління?

4. Якому поняттю відповідає таке визначення: «Закріплені в міжнародно-правових актах норми, що визначають можливості людини та юридичні обов'язки держави щодо забезпечення цих можливостей»:

- а) юридичні гарантії прав людини;

- б) конституційні гарантії прав людини;
- в) міжнародні стандарти прав людини;
- г) юридичні гарантії законності й правопорядку?

5. Щодо якого різновиду прав людини істинним є таке судження: «Можливості, здійснення яких задовольняє потреби людини у визначенні загальних соціальних умов свого індивідуального існування й розвитку шляхом її участі в управлінні суспільством і державою»:

- а) фізичні права;
- б) особисті права;
- в) культурні права;
- г) політичні права?

6. Який з наведених нижче універсальних міжнародно-правових актів не входить до Кодексу прав людини:

- а) Загальна декларація прав людини;
- б) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права;
- в) Декларація про право народів на мир;
- г) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права?

7. Усі можливості людини, що закріплені в універсальних, регіональних та субрегіональних міжнародних договорах, становлять обсяг поняття...

- а) конституційні права людини;
- б) основоположні права людини;
- в) права людини;
- г) фундаментальні права людини.

8. Можливості людини, закріплені в універсальних, регіональних та субрегіональних міжнародних договорах, а також можливості, що гарантує фізичній особі конкретна держава, становлять обсяг поняття...

- а) права людини;
- б) конституційні права людини;
- в) фундаментальні права людини;
- г) основоположні права людини.

9. Можливості людини, закріплені в універсальних міжнародних договорах, визнаних на рівні ООН, становлять обсяг поняття...

- а) права людини;
- б) фундаментальні права людини;
- в) людські права;
- г) конституційні права людини.

10. Право на аватар може бути реалізоване у ...

- а) реальному економічному просторі;
- б) реальному екологічному просторі;
- в) реальному культурному просторі;
- г) кіберпросторі.

11. Зміст та обсяг якого поняття розкриває таке судження: «Це комплекс прав людини, що пов'язані з науковими відкриттями в галузі мікробіології, медицини, генетики тощо»:

- а) права людини першого покоління;
- б) права людини другого покоління;
- в) права людини третього покоління;
- г) права людини четвертого покоління?

12. Якому поняттю відповідає таке судження: «Можливості людини, що в плані їх реалізації вимагають невтручання з боку держави»:

- а) позитивні права людини;
- б) негативні права людини;
- в) абсолютні права людини;
- г) відносні права людини?

13. Щодо якого поняття істинним є таке судження: «Можливості людини, що можуть бути обмежені за умови, якщо такі обмеження, передбачені законом, є необхідними у демократичному суспільстві та мають на меті охорону державної безпеки, громадського порядку тощо»:

- а) позитивні права людини;
- б) відносні права людини;
- в) абсолютні права людини;
- г) негативні права людини?

14. Виберіть із наведеного переліку різновид прав людини за суб'єктним складом здійснення:

- а) права жінок;
- б) права дітей;
- в) права біженців;
- г) колективні права.

15. Виберіть із наведеного переліку різновид прав людини за способом здійснення:

- а) абсолютні;
- б) відносні;
- в) активні;
- г) позитивні.

16. У якому акті вперше на міжнародному рівні визначено цивілізаційні ознаки суспільства, центром якого є людина:

- а) у Великій хартії вольностей;
- б) у Загальній декларації прав людини;
- в) у Конвенції про рабство;
- г) у Декларації прав людини і громадянина?

17. Який характер на сучасному етапі мають норми Загальної декларації прав людини для держав, які приєдналися до неї:

- а) імперативний;
- б) декларативний;
- в) рекомендаційний;
- г) індикативний?

18. Україна як один із членів-фундаторів ООН брала участь у роботі цієї організації, починаючи з:

- а) 1948 р.;
- б) 1945 р.;
- в) 1950 р.;
- г) 1990 р.

19. Громадяни України мають право звертатися до відповідних міжнародних судових установ з метою захисту своїх прав у таких випадках:

- а) у будь-яких випадках;
- б) тільки після оскарження в суді рішень чи бездіяльності органів

державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб;

в) тільки після звернення за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної ради України з прав людини;

г) після використання всіх національних засобів правового захисту.

20. Міжнародний білль прав людини (або Хартію прав людини) становлять:

а) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., два Факультативні протоколи до нього та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.;

б) Загальна декларація прав людини 1948 р.;

в) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.;

г) Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. й факультативні протоколи до нього, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. та факультативні протоколи до нього.

VI. Виконати практичні завдання

Завдання № 1

У відомому романі А. Дюма «Граф Монте Крісто», де описані події 1815–1829 і 1838 років, є такий епізод. Під час сніданку у Альбера де Морсер граф Монте Крісто говорить про те, що невольницю, яка привернула до себе загальну увагу, він купив у Константинополі. «Але Ви забуваєте, – сміючись зауважив Дебре, – що ми, як сказав король Карл, вільні франки і ваша невольниця, ступивши на французьку землю, стала вільною».

Чи має зауваження Дебре якийсь правовий сенс? Про яку систему (рівень) правового регулювання йдеться?

Завдання № 2

Відомий документ часів Великої французької революції був названий «Декларація прав людини і громадянина». Як ви вважаєте, чому назва саме така, а не, наприклад, білль про права? Який політичний сенс був укладений у назву цього акта?

Завдання № 3

На початку ХХ століття один із французьких критиків Е. Фаге розкритикував французьку Декларацію прав людини і громадянина. Він писав, що вказані в Декларації права є сплутаними і довільними; що в Декларації, наприклад, уміщені право на свободу думки, право вільно говорити, писати, а право на освіту – відсутнє. Чи є воно природним наслідком попередніх прав і тому залишилось незгаданим – невідомо. Далі Е. Фаге додає: «Можливо, творці Декларації хотіли згадати тільки ті права, яких не знав старий порядок, і оскільки при ньому існувала свобода навчання, то було вирішено ігнорувати його? Також невідомо! Права союзів – ні! Права робочих коаліцій – ні».

Ця критика була засуджена науковим співтовариством як антиісторична. Як Ви думаєте, чому?

Чи можете Ви відповісти на питання Е. Фаге про це наявне джерело права Франції?

Завдання № 4

Відомий німецький юрист Рудольф фон Ієрінг на початку ХХ ст. стверджував, що всі права у світі були завойовані; кожне значне правове становище спочатку необхідно було примусом здобути у тих, хто був проти цього; кожне право однаково, чи право народу чи індивіда, передбачає постійну готовність його захищати.

Чи згодні Ви з Ієрінгом? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання № 5

На Ваш вибір, надайте порівняльно-правовий аналіз нормативно-правових приписів, що закріплюють права та свободи людини і громадянина, а також їх гарантії, й містяться в Конституції України та одному з таких міжнародних договорів:

– Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (16 грудня 1966 р.);

– Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (16 грудня 1966 р.);

– Факультативному протоколі до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (прийнятий для підписання, ратифікації і приєднання резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН 16 грудня 1966 р.);

– Другому факультативному протоколі до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, спрямований на відміну смертної кари (прийнятий резолюцією 44/128 Генеральної Асамблеї ООН від 15

грудня 1989 р., набув чинності 11 липня 1991 р.);

– Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини (4 листопада 1950 р.).

Завдання № 6

Співробітники Державної прикордонної служби України під час проведення чергового рейду на українсько-російському кордоні затримали громадянина Казахстану Улімбаєва, який намагався нелегально потрапити на територію України. Під час судового розгляду матеріалів цього провадження іноземець звернувся до суду щодо жорстокого поводження з ним прикордонників під час затримання. Зважаючи, що іноземець Улімбаєв не надав жодних доказів, суд не задовольнив його позовні вимоги. Суди апеляційної та касаційної інстанцій залишили обвинувальний вирок стосовно іноземця Улімбаєва без змін.

Питання: чи є у громадянина Казахстану Улімбаєва правові підстави для звернення до Європейського суду з прав людини зі скаргою проти України? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання № 7

Слухач магістратури Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, лейтенант поліції Виляєв, зібравши необхідний матеріал, подав на засідання кафедри конституційного та міжнародного права теоретичне обґрунтування щодо можливості проведення ним магістерського дослідження (магістерської роботи) на тему: «Міждержавні правозахисні організації та їх роль у захисті прав людини».

Проте рішенням кафедри Виляєву було відмовлено у написанні магістерської роботи на вказану тему. Відмову аргументовано тим, що відповідно до наказу МВС усі наукові дослідження, які проводяться закладами вищої освіти системи МВС України, повинні орієнтуватись на забезпечення практичної діяльності Національної поліції України. На підставі цього Виляєву було запропоновано провести магістерське дослідження на тему, яка лежить в площині практичної діяльності Національної поліції України.

Питання: який елемент конституційно-правового статусу людини і громадянина є предметом суперечки? Чи є підстави у здобувача вищої освіти звернутися до юрисдикційного органу за захистом (і до якого саме) у разі негативного вирішення? Які подальші дії здобувача вищої освіти у разі негативного рішення юрисдикційного органу держави? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання № 8

1. Заповніть таблицю.

№ зз/п	Вид прав і свобод людини	Права і свободи людини, які закріплені в Конституції України (з посиланням на конкретну статтю)	Права і свободи людини, які знайшли своє закріплення в міжнародно-правових актах (назва документа, його стаття)
1	Громадянські		
2	Політичні		
3	Соціальні		
4	Економічні		
5	Культурні		
6	Екологічні		

Завдання № 9

Заповніть таблицю на тему:

«Входження України до міжнародної системи захисту прав людини»

№з/п	Основні періоди (роки)	Міжнародні події, пов'язані з участю України у міжнародній системі захисту прав людини
1		
2		
3		
4		
5		
6		

Завдання № 10

Заповніть таблицю на тему:

«Участь України в європейській системі із захисту прав людини»

№№ зз/п	Дата події	Основні події, пов'язані зі вступом (входженням, приєднанням, ратифікацією)
1		
2		
3		
4		
5		
6		

VII. Словникова робота

Права людини, ідеологічне підґрунтя прав людини, природні права, права людини, права громадянина, класифікація прав і свобод людини, покоління прав людини, особисті (громадянські) права, політичні права, економічні права, соціальні права, культурні права, обмеження прав людини, абсолютні права, відносні права, колективні права, соціально-правовий механізм забезпечення прав людини, механізм захисту прав людини, універсальні та регіональні системи захисту прав людини.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ТЕМИ

Правові акти

1. American Convention on Human Rights: "Pact of San José, Costa Rica". Signed at San José, Costa Rica, on 22 November 1969. URL : <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201144/volume-1144-i-17955-english.pdf>.
2. African Charter on Human and Peoples' Rights. Concluded at Nairobi on 27 June 1981. URL : <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201520/volume-1520-I-26363-English.pdf>.
3. Верховенство права на національному та міжнародному рівнях :

Декларація Генеральної Асамблеї ООН : прийнята резолюцією 67/1 Генеральної Асамблеї ООН 24 вересня 2012 р. URL : https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/ruleoflaw2012.shtml.

4. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_621.

5. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства). URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017.

6. Європейська соціальна хартія (переглянута) (ETS N 163) URL:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

7. Європейська соціальна хартія від 18 жовтня 1961 р. і Протокол 1988 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_300.

8. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 4 лист. 1950 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_004.

10. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 10 груд. 1984 р. № 39/46. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085/.

11. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.

12. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 21 груд. 1965 р. № 2106 [XX] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105.

13. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 16 груд. 1966 р. № 2200A [XXI]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_043.

14. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 19.10.1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

15. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

16. Про міжнародні договори України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.

Наукова та навчальна література

1. Алямкін Р. Міжнародно-правовий режим захисту прав людини під час внутрішніх збройних конфліктів. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 6. С. 47–51.
2. Анісімова Г. В. Проблеми адаптації законодавства у сфері забезпечення вимог екологічної безпеки до права Європейського Союзу. *Адаптація до права ЄС регулювання економіки України в сучасних умовах* : зб. наук. пр. (за матеріалами «Круглого столу», м. Харків, 26 трав. 2015 р.). Харків, 2015. С. 65–69.
3. Антонович М. М. Співвідношення міжнародних та внутрішньо державних механізмів забезпечення прав людини. *Наукові записки НаУКМА*. Київ, 2000. Т. 18.
4. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини. Київ : Вид. дім «КМ Academia», 2000. 262 с.
5. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: Теорія і практика. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 384 с.
6. Антонович М. Міжнародна система захисту прав людини: крізь призму України. *Український часопис міжнародного права*. 2004. №3.
URL:http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2742/Antonovych_Mizhna.
7. Антонович М. Міжнародна система захисту прав людини: крізь призму України. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2752/Antonovych_Mizhnarodna_systema
8. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини. Київ, 2000. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2723/Antonovych_Ukraina_v_mizhnarodnii_systemi_zakhystu.pdf.
9. Арістотель. Політика / пер. з давньогрецької, авт. передм. О. Кислюк. Київ : Основи, 2000. 239 с.
10. Асірян С. Р. Створення та діяльність Комісії ООН з прав людини (1946–2006 р.). *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2013. Вип. 4. Т. 2. С. 174–176.
11. Бакуменко Н. В. Виконання рішень Європейського суду в країнах-учасницях ЄС. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 5. С. 365–367.
12. Баштанник В. Регламентация захисту прав людини у системі права ЄС: організаційно-правовий аспект. *Право України*. 2006. № 9.

С. 56–60.

13. Белоусов Ю. Л., Гацелюк В. О., Кульчицький Н. С., Мартиненко О. А. Особливості реалізації національних превентивних механізмів у форматі «Омбудсман +»: аналіз міжнародного та національного досвіду : аналітичний огляд / за заг. ред. Ю. Л. Белоусова. Київ : Атіка, 2012. 96 с.

14. Боняк В. О. Погляд на зміст принципу верховенства права крізь призму практики Європейського Суду з прав людини. *Практика Європейського Суду з прав людини як джерело національного права* : матеріали круглого столу, 4 листопада 2017 р. Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. С. 6–8.

15. Боняк В. О., Завгородній В. А. Міжнародні стандарти прав людини у правоохоронній діяльності : практикум. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2014. 284 с.

16. Боняк В. О. Термінологічна невизначеність категорії, що відображає можливості людини, необхідні для її існування та розвитку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спец. вип. № 3 (94) «Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти». С. 18–22.

17. Буроменський М. В. Міжнародний захист прав людини та права біженців : навч. посіб. Київ, 2002. 160 с.

18. Буроменський М. В. Міжнародний і національний захист прав людини та права біженців. Харків, 2004. 198 с.

19. Буткевич В. Право на життя – основоположне право ЄКПЛ. Становлення та розвиток критеріїв і стандартів його застосування. Європейський суд з прав людини. Судова практика. Вип. 2 : Стаття 2 ЄКПЛ «Право на життя» : у 3 кн. / за заг. ред. В. Г. Буткевича. Київ : Ред. журн. «Право України», 2011. Кн. 2. С. 199–613.

20. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : навч. посіб. Київ : Вид-во Ліра-К, 2013. 408 с.

21. Вдовиченко О. І. Права людини в Європейському Союзі. *Суспільство і політичні інститути в умовах трансформації та реформ* : XXI Харківські політологічні читання. Харків, 2008. С. 41–43.

22. Верховенство права та права людини у світлі конвенції про захист прав людини та основоположних свобод : практи.-метод. посіб. викладача. Київ, 2016. 860 с.

23. Власов А. Реалізація прав людини як принципу конституціоналізму в Європейському Союзі. *Юридична Україна*. 2007. № 4. С. 45–50.

24. Головатий С. Про людські права : лекції. Київ : Дух і літера,

2016. 760 с.

25. Грушова А. Т. Проблема прав людини в контексті глобалізаційних процесів. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ, 2003. Вип. 40. Ч. II. С. 31–34.

26. Грушова А. Т. Проблеми захисту прав людини в діяльності ООН : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04. Київ, 2004. 208 с.

27. Гудима Д. Права людини: антрополого-методологічні підходи до їх дослідження. *Вісник Академії правових наук України*. Харків, 2009. № 1. С. 40–47.

28. Гуренко М. М. Зародження та становлення ідеї гарантій прав і свобод людини і громадянина у ліберальній теоретико-правовій думці : монографія. Київ, 2000. 167 с.

29. Данильян О. Г. Теоретико-методологічні проблеми захисту прав людини в сучасному суспільстві. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Харків, 2013. № 3. С. 84–91.

30. Добрянський С. П. Актуальні проблеми загальної теорії прав людини. Львів : Астрон, 2016. 120 с.

31. Донеллі Дж. Права людини у міжнародній політиці. Львів : Кальварія, 2004. 280 с.

32. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини. Київ : Алерта, 2013. 368 с.

33. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини : навч. посіб. Київ : Алерта, 2016. 488 с.

34. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / уклад. і наук. ред. О. Л. Жуковська. Київ : ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. 960 с.

35. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності : навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і допов. / кол. авт.; за ред. д-ра юрид. наук, доц. В. О. Боняк. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2018. 263 с.

36. Заборона катування: практика Європейського суду з прав людини, міжнародні нормативні акти та законодавство України : науково-практ. посіб. Київ : Норма права, 2019. 820 с.

37. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.

38. Загоруй І. С. Поняття «права людини»: теоретико-правові підходи до розуміння прав людини. *Вісник Луганського університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 2. С. 66–82.

39. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорстокому поводженню і безкарності : науково-практ. посіб. / за ред. В. Т. Маляренка. Київ : К.І.С, 2011. 320 с.

40. Зубарева А. Взаємовідносини Комітету ООН з прав людини з іншими договірними органами з прав людини системи ООН. *Вісник Львівського університету*. Серія : Міжнародні відносини. 2015. Вип. 37. Ч. 2. С. 39–46.

41. Зубарева А. Є. Міжнародно-правовий статус Комітету ООН з прав людини : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 211 с.

42. Іванків І. Б. Відмінні ознаки прав людини третього покоління. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 54–57.

43. Іванченко О. Способи узгодження норм національного права з нормами міжнародного права. *Юридичний вісник*. 2013. Вип. 2. С. 178–182.

44. Ільченко І. М. Імплементация Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та прецедентного права Європейського суду з прав людини: міжнародно-правовий аналіз практики держав. *Науковий вісник дипломатичної академії України*. 2009. Вип. 15. С. 311–318.

45. Калмикова О. С. Хартія Європейського Союзу про основоположні права людини. *Пошук концептуальних засад розвитку сучасної науки* : матеріали Міжнар. науково-практ. конф. (м. Київ, 3 листопада 2012 р.). Київ : Центр наукових публікацій, 2012. С. 76–77.

46. Ковінько Д. В. Історія ідей та основні етапи розвитку прав людини. *Адміністративне право і процес*. 2012. № 2. С. 109–115.

47. Козюбра М. Природа прав людини: пошук нових концептуальних підходів. *Наукові записки. Сер. «Право»*. Острог, 2001. Вип. 2. Ч. 1. С. 14–18.

48. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 336 с.

49. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: основні положення, практика застосування, український контекст / уклад. і наук. ред. О. Л. Жуковська. Київ : ВІПОЛ, 2004. 960 с.

50. Конєв І. Інтеграція міжнародних стандартів із захисту прав людини в національну правову систему України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 199–204.

51. Корчевна Л. О., Левенець А. В. Інститут спеціалізованого омбудсмена в механізмі захисту прав людини та перспективи його запровадження в Україні. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. Правознавство. 2018. Вип. 1 (32). Т. 23. С. 7–14.

52. Кругул Ю. І. Права і свободи людини : навч. посіб. Київ : Книга, 2004. 288 с.
53. Кушніренко О. Г., Слінько Т. М. Права і свободи людини та громадянина : навч. посіб. Харків : Факт, 2001. 437с.
54. Литвиненко І. Л. Міжнародно-правові механізми захисту прав людини. *Університетські наукові записки*. 2005. № 4 (16). С. 271–279.
55. Мазур М. В., Тагієв С. Р., Беніцький А. С., Кострицький В. В. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України / відп. ред. канд. іст. наук, доц. В. М. Карпунов. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2006. 600 с.
56. Майданик О. О. Інститут омбудсмана у механізмі забезпечення прав людини в Україні. *Адвокат*. 2010. № 7 (118). С. 12-16.
57. Максимович Р. О. Співвідношення понять «охорона» та «захист» соціальних і економічних прав і свобод людини: теоретико-правові засади. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2014. Вип. 5. Т. 1. С. 101–106.
58. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом / пер. з англ. Харків : Консум, 2000. 592 с.
59. Малишко М. І. Права людини та їх захист. Укр. наукова асоціація; Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2000. 48 с.
60. Малькевич М. М. Генеза прав людини: правовий та філософський аспекти. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 54–66.
61. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. *Міжнародно-правові механізми захисту* : підручник для ВУЗів / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. Київ : Видавничий дім «Промінь», 2010. 722 с.
62. Міжнародне право в документах / М. В. Буроменський (уклад.). Харків : Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2003. 376 с.
63. Мінімальні стандарти належного поводження: аналіз національного та міжнародного досвіду : практ. посіб. / за заг. ред. Ю. Л. Белоусова. Київ : Ваїте. 2013. 170 с.
64. Муравйов В. Захист прав людини в Європейському Союзі. *Право України*. 2011. № 6. С. 85–100.
65. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини : навч. посібник. Дніпро : ДДУВС, 2019. 184 с.
66. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В., Щербина Є. М. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2016.

221 с.

67. Опольська Н. М., Бабой А. М., Бабой В. С. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. Вінниця. 2021. 408 с.

68. Опольська Н. Механізм забезпечення прав та свобод людини у динамічному вимірі. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 191–195.

69. Панкевич О. З. Соціальна держава та права людини «другого покоління» (загальнотеоретичне дослідження). *Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України*. Сер. 1. Дослідження та реферати. Львів : Астрон, 2006. Вип. 11. 176 с.

70. Панцир С. Європейська соціальна хартія (переглянута): нові підходи до забезпечення соціальних прав громадян і перспективи для України. *Українсько-американське бюро захисту прав людини: український журнал про права людини*. Київ, 2005. № 3–4. С. 5–26.

71. Пархоменко Н. М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 338–342.

72. Пастухова Л. В. Європейський механізм забезпечення прав людини. Сімферополь : Таврія, 2009. 224 с.

73. Пейн Т. Права людини : підручник / пер. з англ. І. Савчак. Львів, 2000. 288 с.

74. Плавич В. П. Імплементация норм і принципів сучасного міжнародного права у внутрішнє право (порівняльно-правові аспекти). *Держава і право*. 2013. Вип. 60. С. 20–28.

75. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини і громадянина в Україні. Київ : Ін Юре, 1997. 52 с.

76. Права людини в національному та європейському контекстах : підручник. Ужгород : Гельветика, 2018. 482 с.

77. Пушкар П. В. Посилення спроможності судової влади у виконанні рішень Європейського суду з прав людини: досвід держав-членів Ради Європи. *Вісник Верховного Суду України*. 2017. № 6 (202). С. 41–45.

78. Рабінович П. Європейська конвенція з прав людини: філософсько-антропологічні та гносеологічні засади її застосування Страсбурзьким судом. *Право України*. 2010. № 10. С. 135–146.

79. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. Вид. 10-те, допов. Львів : Край, 2008. 224 с.

80. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. Вид. 5-те зі змінами. Київ : Атіка, 2001. 176 с.

81. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016 № 1(84). С. 19–29.

82. Рабінович С. П. Права людини у природно-правовій думці неотомізму : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2003. 20 с.

83. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства : монографія. Харків, 2015. 196 с.

84. Рогова О. Г. Право на життя в системі прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2006. 21 с.

85. Роговик О. Д. Історія розвитку африканської системи захисту прав людини 1979–2002 рр. *Право і суспільство*. 2015. № 3. Ч. 3. С. 44-50.

86. Руднева О. М. Поняття та види міжнародних інституційних механізмів забезпечення та захисту прав людини. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 32–27.

87. Севрук Ю. Г., Столітній А. В., Рябенко М. В. Право людини на свободу та особисту недоторканість: практика Європейського суду з прав людини та законодавство України : науково-практ. посіб. Київ : Гельветика, 2019. 448 с.

88. Сердюк Л. М. Конституційне право на приватність: поняття, зміст та стандарти його дотримання на основі практики Європейського суду з прав людини. *Практика Європейського Суду з прав людини як джерело національного права* : матеріали круглого столу (4 листопада 2017 р.). Дніпро : Ліра ЛТД, 2017. С. 45–51.

89. Сироїд Т. Л. Правова основа та механізми захисту прав людини на міжнародному регіональному рівні. URL : file:///C:/Users/user/Downloads/vamsup_2014_1_13.pdf.

90. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посіб. для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. Харків : Право, 2021. 462 с.

91. Сіваш О. М. Африканська хартія прав людини і прав народів та її контрольний механізм. URL: http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/7986/1/Sivash_245-248.pdf.

92. Скакун О. Ф. Теорія права і держави (Енциклопедичний курс) : підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків, 2009. С. 207–208.

93. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за ред. О. А. Банчука. Київ, 2015. 588 с.

94. Степаненко К. В. Конвенційний механізм міжнародного захисту прав людини в системі ООН. *Альманах міжнародного права*.

2018. № 19. С. 105–113.

95. Стрельцова О. Становлення та розвиток принципу основних прав людини як джерела права Європейського Союзу. *Право України*. 2013. № 11. С. 158–161.

96. Теорія держави і права : підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і допов. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017; Ліра ЛТД. 480 с.

97. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 668 с.

98. Тимченко Л. Д., Кононенко В. П. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини. Міжнародне право. Київ : Знання, 2012. 631 с.

99. Ткаліч А. О. Роль омбудсмана в системі захисту прав людини і громадянина. *Наукові праці МАУП*. 2010. № 2 (25). С. 199–203.

100. Ткаченко Є. В. Права громадян Європейського Союзу. *Формування європейського правового простору: історія і сучасність*. Харків, 20 травня 2011 р. Харків, 2011. С. 109–110.

101. Толкачова Н. Б. Сучасний стан захисту прав людини у правовій системі Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ, 2015. С. 198–199.

102. Усманов Ю. І. Генезис права на життя як імперативної норми міжнародного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 39. С. 144–150.

103. Федорова А. Л. Право на життя як невід’ємне природне право людини. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2009. Вип. 83. Ч. II. С. 43–49.

104. Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та ін. Київ : Ніка-Центр, 2015. 320 с.

105. Фоменко А. Є. Концепції природного права та природних прав людини як ідеологічна основа Загальної декларації прав людини. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спец. вип. № 3. С. 7–12.

106. Христова Г. Доктрина «R2P»: зобов’язання держави та міжнародної спільноти щодо захисту прав людини. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 2 (77). С. 42–52.

107. Христова Г. Конструкція зобов’язань держави у сфері прав людини: порівняльний аналіз міжнародних та європейських підходів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 4 (79). С. 25–36.

108. Цебенко С. Б. Всесвітні міжнародні стандарти з прав людини,

прийнятій Організацією Об'єднаних Націй. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С.424–427.

109. Шевчук С. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод: практика застосування та принципи тлумачення в контексті сучасного українського праворозуміння. *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 1999. № 2. С.96–106.

110. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини : навч. посіб. Київ : ФОП Голембовська О. О. 168 с.

Тема 2. УНІВЕРСАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

I. Підготувати мультимедійні презентації на запропоновані теми

1. ООН у міжнародному механізмі захисту прав людини.
2. Спеціалізовані установи ООН.
3. Універсальні органи у міжнародному механізмі захисту прав людини.
4. Захист прав людини Комітетом ООН з прав людини та іншими Комітетами.
5. Створення та загальна характеристика Ради ООН з прав людини.
6. Верховний комісар ООН із заохочення та захисту всіх прав людини.
5. Становлення міжнародної системи захисту прав людини.
6. Механізми міжнародного захисту прав людини.
7. Універсальний правозахисний механізм ООН.
8. Регіональні правозахисні механізми.
9. Механізм захисту прав людини в Україні.

II. Скласти схеми

1. Класифікація універсальних правозахисних механізмів за характером діяльності.
2. Класифікація за правовою природою універсальних механізмів захисту прав людини.
3. Механізм розгляду скарг.
4. Механізм системного захисту прав людини.
5. Класифікація універсальних правозахисних механізмів за

критерієм терміну діяльності.

6. Класифікація універсальних правозахисних механізмів за обсягом повноважень.

III. Підготувати реферат на запропоновані теми

1. Система захисту прав людини в межах ООН.
2. Інститут омбудсмена ООН у системі міжнародно-правового захисту прав людини.
3. Генеральна Асамблея ООН у галузі захисту прав людини.
4. Значення Загальної декларації прав людини у системі міжнародного механізму захисту прав людини.
5. Ратифіковані міжнародні нормативно-правові акти в Україні.

IV. Виконати творче завдання

(дібрати літературу на запропоновані теми, підготувати анотацію на вибране джерело)

1. Обмеження прав людини: допустимість та критерії.
2. Абсолютні права. Права, які підлягають обмеженню, змістовно «зважені» права.
3. Основні міжнародно-правові договори ООН у сфері прав людини.
4. Комітети ООН у галузі прав людини, їх юридична природа та можливість застосування в правозахисній практиці.
5. Спеціалізовані установи ООН.
6. Правозахисні інстанції, до яких можуть звернутись громадяни України.
7. Практика Європейського суду з прав людини стосовно України.
8. Процедура розгляду Європейським судом з прав людини заяв окремих осіб, груп і неурядових організацій.
9. Міжнародні механізми захисту прав людини.
10. Право громадян України на звернення до конвенційних органів із захисту прав людини.

V. Виконати тестові завдання

1. Право подавати скарги до Комітету ООН з прав людини мають лише індивіди, які перебувають під юрисдикцією держави-учасниці Факультативного протоколу до:

- а) Загальної Декларації прав людини;
- б) Міжнародного пакту про громадянські і політичні права;
- в) Міжнародного пакту про соціальні, економічні і культурні права;
- г) Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод.

2. «Політичним» органом з прав людини, до складу якого входять представники держав, є:

- а) Комітет ООН з прав людини;
- б) Генеральна Асамблея ООН;
- в) Комісія ООН з прав людини;
- г) всі вищезазначені органи з прав людини.

3. Комісія ООН з прав людини:

- а) обмежує свою контролюючу діяльність категорією громадянських і політичних прав людини та їх порушеннями;
- б) обмежує свою діяльність категорією економічних та соціальних прав людини та їх порушеннями;
- в) не обмежує свою контролюючу діяльність жодною окремою категорією прав людини;
- г) обмежує свою діяльність категорією економічних та політичних прав.

4. Міжнародна організація праці, ЮНЕСКО, ВООЗ – це:

- а) незалежні міжнародні організації, діяльність яких спрямована на захист прав людини;
- б) спеціалізовані установи ООН, сфера діяльності яких пов'язана з правами людини;
- в) органи Організації Об'єднаних Націй;
- г) Ліга Націй.

5. Система захисту прав людини, що наявна в межах ООН, є:

- а) системою захисту прав людини, що охоплює Західну Європу і

США;

- б) універсальною інституційною системою прав людини;
- в) системою захисту прав людини, що існує на регіональному рівні;
- г) регіональною інституційною системою прав людини.

6. Органами ООН, до компетенції яких безпосередньо належать питання прав людини, не є:

- а) Економічна та Соціальна Рада;
- б) Генеральна Асамблея;
- в) Верховна Палата ООН з прав людини;
- г) Верховний комісар ООН з прав людини.

7. Конвенція МОП набуває статусу багатосторонньої міжнародної угоди після її ратифікації як мінімум:

- а) десятьма державами-членами МОП;
- б) двома державами-членами МОП;
- в) п'ятьма державами-членами МОП;
- г) державами-членами МОП.

8. Відповідно до положення Конвенції МОП № 138 «Про мінімальний вік для прийому на роботу» (1973 р.) дозволяється встановлювати вік 14 років як мінімальний вік прийому на роботу для держав:

- а) економіка яких є надзвичайно розвинутою, що зумовлює необхідність залучення великої кількості працюючих за наймом осіб;
- б) які характеризуються наявністю постіндустріального суспільства;
- в) економіка і система освіти яких є недостатньо розвинутою;
- г) які мають інноваційні технології у виробництві.

9. Принцип поваги прав людини і основних свобод закріплюється як самостійний у:

- а) Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 року;
- б) Статуті ООН 1945 року;
- в) Декларації про принципи міжнародного права 1970 року;
- г) у всіх вказаних документах.

10. Міжнародний білль про права людини НЕ містить:

- а) Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1976 р.);
- б) Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1976 р.);
- в) Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1976 р.);
- г) Європейську конвенцію про захист прав та основоположних свобод (1950 р.).

11. До загальнолюдських міжнародних актів про права людини НЕ належить:

- а) Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів проти людства від 26 жовтня 1968 року;
- б) Конвенція про права дитини 1989 року;
- в) Конвенція проти катувань та інших жорстоких нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року;
- г) Європейська конвенція з захисту прав людини та основоположних свобод та практика її застосування Європейським судом з прав людини.

12. Міжнародні Пакти про права людини 1966 року структуровані на підставі класифікації прав людини:

- а) за характером людських потреб;
- б) за значенням прав для їх носія;
- в) за сферами життєдіяльності суспільства;
- г) за характером людських потреб і значенням прав для їх носія.

13. Першою державою, в якій було запроваджено інститут омбудсмена, є:

- а) Англія;
- б) Франція;
- в) Швеція;
- г) Данія.

14. Французький омбудсмен (медіатор) поєднав у собі:

- а) шведську та фінську модель омбудсмена;
- б) італійську та іспанську модель омбудсмена;
- в) скандинавську і англійську модель омбудсмена;
- г) італійську і англійську модель омбудсмена.

15. Сукупність норм і принципів, що визначають єдині для міжнародного співтовариства права і свободи людини і встановлюють зобов'язання для держав щодо закріплення та гарантування тих з них, що ними визнаються, – це:

- а) Міжнародне право з прав людини;
- б) Міжнародні стандарти прав людини;
- в) Міжнародні гарантії прав людини;
- г) Міжнародні свободи.

16. Який з наведених випадків є прикладом правомірного обмеження права на свободу та особисту недоторканність у сенсі ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність» Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод»:

- а) затримання компетентними особами під час перетину державного кордону для додаткової перевірки;
- б) законний арешт для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;
- в) затримання учнів після занять як засіб покарання;
- г) заборона в'їзду до держави біпатрида?

17. Яке з наведених нижче прав обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення не передбачене ст. 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- а) мати час і можливість, необхідні для підготовки свого захисту;
- б) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника;
- в) вимагати перевірки обґрунтованості затримання;
- г) допитувати свідків обвинувачення?

18. Який із наведених нижче критеріїв є одним з тих, якими Європейський суд з прав людини керується під час визначення рівня незалежності судового органу відповідно до ст. 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- а) процедура призначення на посаду судді;
- б) кількість обвинувальних вироків;
- в) відсутність юридичної відповідальності судді за винесення завідомо неправомірного рішення;
- г) усі відповіді є правильними?

19. Чи визнає Європейський суд з прав людини допустимим тримання особи під вартою як запобіжний захід на підставі підозри в скоєнні тяжкого злочину:

- а) процедура призначення на посаду судді;
- б) кількість обвинувальних вироків;
- в) відсутність юридичної відповідальності судді за винесення завідомо неправомірного рішення;
- г) усі відповіді є правильними?

20. Чи має право держава відступати від своїх зобов'язань за ст. 1 Протоколу 1 «Захист права власності» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час війни або іншої суспільної небезпеки:

- а) у жодному разі не може відступати;
- б) може лише на умовах і у випадках, що прямо визначені Конвенцією;
- в) може, якщо це передбачено національним законом;
- г) може, якщо немає заперечень інших держав-учасниць Конвенції?

VI. Виконати практичні завдання

Завдання № 1

Марта Берг була громадянкою Німеччини за часів нацизму. На той час діяв закон, який зобов'язував громадян повідомляти про осіб, яких держава вважала нелояльними чи небезпечними (політичних опозиціонерів, євреїв, ромів, гомосексуалістів тощо).

Якщо громадянин, маючи подібну інформацію, не повідомляв про це органи безпеки, він також міг бути притягнутий до кримінальної відповідальності. Марта Берг дізналася, що її чоловік був у лавах комуністичної партії і, можливо, займався політичною опозиційною діяльністю. Вона повідомила про нього органи безпеки. Чоловік був заарештований і після тортур, на яких він викрив своїх спільників, страчений. Після падіння режиму Гітлера Марта Берг була притягнута до відповідальності за дії, що призвели до загибелі кількох людей. Справа слухалась неодноразово, в декількох судах, і врешті-решт рішенням Верховного Суду ФРН вона була визнана винною.

Проаналізуйте ситуацію з погляду прав людини. Чи був правий суд, визнаючи Марту Берг винною? Аргументуйте відповідь.

Завдання № 2

Ханна ван Ейк та Петер Вюст звернулися до приватної клініки, яка спеціалізувалася на проблемах запліднення. За результатами вони заморозили декілька ембріонів, щоб в подальшому мати спільну дитину або дітей. У клініці їх попередили, що даючи письмову згоду на спільне використання генетичного матеріалу, кожен з них має право відкликати її до того, як ембріон буде поміщений в матку. Ханну цікавило питання отримання згоди також і на окреме використання генетичного матеріалу партнера, якщо раптом їх стосунки з Петером припиняться, але той запевнив її, що цього не трапиться.

Через деякий час пара розірвала стосунки, після чого Петер Вюст відкликав згоду використання генетичного матеріалу або продовження його зберігання. Ханна ван Ейк, яка на той час перенесла операцію, після якої не могла завести власну дитину або здати генетичний матеріал для цього, звернулася до суду, домагаючись рішення про те, щоб Петер Вюст відновив свою згоду на використання та зберігання ембріонів, а також визнання того факту, що він не змінював і не міг змінити умов своєї згоди. Вона вважала, що несправедливо позбавити її єдиної змоги коли-небудь стати матір'ю дитини, з якою вона мала б генетичний зв'язок.

Суд дійшов висновку, що Петер висловив згоду лише на спільне використання генетичного матеріалу, а не на продовження його використання самостійно у разі припинення стосунків між ними. На той час він діяв добросовісно, зважаючи на те, що його взаємини із заявницею триватимуть. Суд також пояснив, що у сфері особистих відносин подібні прояви любові та запевнення зустрічаються часто, але не мають і не можуть мати юридичного значення. Петер Вюст з урахуванням обставин, що змінилися, не бажає ставати батьком спільної дитини. Суддя наголосив, що положення закону застосовуються до всіх осіб, незалежно від їхньої статі, тому Ханна ван Ейк так само могла б відкликати згоду на спільне використання генетичного матеріалу.

Оцініть ситуацію з погляду прав людини. Чи правильного висновку дійшов суд? Аргументуйте відповідь. Підготуйте обґрунтування вимог Ханни ван Ейк. Чи порушені її права в описаній ситуації? Підготуйте обґрунтування заперечень Петера Вюста. Чи порушені його права в описаній ситуації?

Завдання № 3

Заповніть таблицю на тему:

«Універсальні правозахисні органи»

№№ з/п	Назва органу	Функціональна діяльність універсального правозахисного органу
1		
2		
3		
4		
5		
6		

Завдання № 4

Заповніть таблицю на тему:

«Міжнародні механізми захисту прав людини»

№№ з/п	Дата прийняття	Основні нормативно-правові акти міжнародного механізму захисту прав людини
1		
2		
3		
4		
5		
6		

Завдання № 5

Відтворіть процедуру розгляду Європейським судом з прав людини заяв окремих осіб, груп та неурядових організацій.

Наведіть приклад, коли Європейський суд не розглядає заяви громадян.

Завдання № 6

Заповніть таблицю на тему:

«Міжнародні механізми захисту прав дітей»

Міжнародні механізми захисту, які функціонують на території України	Інші види міжнародних механізмів захисту прав дітей

Завдання № 7

Назвіть правозахисні інстанції, до яких може звернутися громадянин України?

_____

_____

_____

Охарактеризуйте кожен з них, наведіть приклади таких звернень.

Завдання № 8

Наведіть права і заборони Європейської конвенції з прав людини, відобразіть їх у таблиці.

Гарантом яких прав і свобод є Європейський суд з прав людини?	Які заборони для органів публічної влади, їх посадових і службових осіб впливають із змісту норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та факультативних протоколів до неї?

Завдання № 9

Вкажіть право на подачу звернення особою до ЄСПЛ та особливості заповнення змісту заяви, відобразіть у таблиці.

Хто має право на подачу звернення?	Якою мовою подавати звернення? Зміст заяви.

Завдання № 10

Охарактеризуйте, як потрібно особі звертатися до Суду, якщо вона вважає себе потерпілою внаслідок порушення Конвенції? Чи можна звернутися із заявою по телефону?

VII. Словникова робота

Механізми міжнародного захисту прав людини, неурядові правозахисні організації, постійні органи, спеціалізовані установи ООН, універсальні органи з прав людини, комісія з прав людини, універсальні правозахисні механізми, міжнародні договори, принцип поваги прав людини, система захисту прав людини, нормативно-правовий акт, декларація, асамблея, конвенція.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ТЕМИ

Правові акти

1. Верховенство права на національному та міжнародному рівнях: Декларація Генеральної Асамблеї ООН : прийнята резолюцією 67/1 Генеральної Асамблеї ООН 24 вересня 2012 р. URL : https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/ruleoflaw2012.shtml.
2. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_621.
3. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017.
4. Європейська соціальна хартія (переглянута) (ETS N 163). URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
5. Європейська соціальна хартія від 18 жовтня 1961 р. і Протокол 1988 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_300.
6. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_004.
8. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1984 № 39/46. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085/.
9. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.

10. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 16 груд. 1966 р. № 2200А [XXI]. URL: [http:// zakon. rada. gov. ua/go/995_043](http://zakon.rada.gov.ua/go/995_043).

11. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

12. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

13. Про міжнародні договори України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.

Наукова та навчальна література

1. Антонович М. Міжнародна система захисту прав людини: кризь призму України. URL: [http://ekmair. Ukma.edu.ua](http://ekmair.ukma.edu.ua).

17. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини. Київ, 2000. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua>.

18. Бакуменко Н. В. Виконання рішень Європейського суду в країнах-учасницях ЄС. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 5. С. 365–367.

19. Боняк В. О. Погляд на зміст принципу верховенства права кризь призму практики Європейського Суду з прав людини. *Практика Європейського Суду з прав людини як джерело національного права : матеріали круглого столу*, 4 листопада 2017 р. Дніпро : Ліра ЛТД, 2017. С. 6–8.

20. Боняк В. О. Термінологічна невизначеність категорії, що відображає можливості людини, необхідні для її існування та розвитку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спец. вип. № 3 (94) «Права людини : методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти». С. 18–22.

21. Верховенство права та права людини у світлі конвенції про захист прав людини та основоположних свобод : практи.-метод. посіб. викладача. Київ, 2016. 860 с.

22. Головатий С. Про людські права : лекції. Київ : Дух і літера, 2016. 760 с.

23. Добрянський С. П. Актуальні проблеми загальної теорії прав людини. Львів : Астрон, 2016. 120 с.

24. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини : навч. посіб. Київ : Алерта, 2016. 488 с.

25. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності : навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і допов. / кол. авт.; за ред. д-ра юрид. наук, доц.

В. О. Боняк. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2018. 263 с.

26. Заборона катування: практика Європейського суду з прав людини, міжнародні нормативні акти та законодавство України : науково-практ. посіб. Київ : Норма права, 2019. 820 с.

27. Іванків І. Б. Відмінні ознаки прав людини третього покоління. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 54–57.

28. Конєв І. Інтеграція міжнародних стандартів із захисту прав людини в національну правову систему України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 199–204.

29. Корчевна Л. О., Левенець А. В. Інститут спеціалізованого омбудсмена в механізмі захисту прав людини та перспективи його запровадження в Україні. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Правознавство*. 2018. Т. 23. Вип. 1 (32). С. 7–14.

30. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2019. 184 с.

31. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В., Щербина Є. М. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2016. 221 с.

32. Опольська Н. М., Бабой А. М., Бабой В. С. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. Вінниця, 2021. 408 с.

33. Опольська Н. Механізм забезпечення прав та свобод людини у динамічному вимірі. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 191–195.

34. Права людини в національному та європейському контекстах: підручник. Ужгород: Гельветика, 2018. 482 с.

35. Пушкар П. В. Посилення спроможності судової влади у виконанні рішень Європейського суду з прав людини: досвід держав-членів Ради Європи. *Вісник Верховного Суду України*. 2017. № 6 (202). С. 41–45.

36. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1 (84). С. 19–29.

37. Севрук Ю. Г., Столітній А. В., Рябенко М. В. Право людини на свободу та особисту недоторканість: практика Європейського суду з прав людини та законодавство України : науково-практ. посіб. Київ : Гельветика, 2019. 448 с.

38. Сердюк Л. М. Конституційне право на приватність: поняття, зміст та стандарти його дотримання на основі практики Європейського суду з прав людини. *Практика Європейського Суду з прав людини як*

джерело національного права : матеріали круглого столу, 4 листопада 2017 р. Дніпро : Ліра ЛТД, 2017. С. 45–51.

39. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посіб. для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. Харків : Право, 2021. 462 с.

40. Сіваш О. М. Африканська хартія прав людини і прав народів та її контрольний механізм. URL. <http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream>

41. Степаненко К. В. Конвенційний механізм міжнародного захисту прав людини в системі ООН. *Альманах міжнародного права*. 2018. № 19. С. 105–113.

42. Теорія держави і права : підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерніков. 3-тє вид. перероб. і допов. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

43. Усманов Ю. І. Генезис права на життя як імперативної норми міжнародного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 39. С. 144–150.

44. Фоменко А. Є. Концепції природного права та природних прав людини як ідеологічна основа Загальної декларації прав людини. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спец. вип. № 3. С. 7–12.

45. Цебенко С. Б. Всесвітні міжнародні стандарти з прав людини, прийняті Організацією Об'єднаних Націй. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 424–427.

46. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини: навчальний посібник. Київ, 2018. 168 с.

ТЕМА 3. РЕГІОНАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

I. Підготувати мультимедійні презентації на запропоновані теми

1. Європейська система захисту прав людини.
2. Міжамериканська система захисту прав людини.
3. Африканська система захисту прав людини.

II. Скласти схеми

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та протоколи до неї.
2. Європейський суд з прав людини: склад, порядок формування та юрисдикційні повноваження.
3. Статут Організації американських держав.
4. Організація Африканської Єдності як регіональний правозахисний орган.

III. Підготувати реферат на запропоновані теми

1. Вплив постанов ЄСПЛ на юридичну діяльність в Україні.
2. Міжамериканський суд з прав людини: склад, порядок формування та повноваження.
3. Африканська хартія прав людини і народів: загальна характеристика.
4. Африканський суд з прав людини: склад, порядок формування та повноваження.
5. Одноособовий склад ЄСПЛ, комітети, палати, Велика палата: компетенція (повноваження).
6. Міждержавні справи та індивідуальні заяви. Підстави подання та умови прийнятності справ до розгляду Європейським судом з прав людини.
7. Функції Комітету міністрів Ради Європи щодо контролю за виконанням рішень Європейського суду з прав людини.
8. Процедура розгляду справ Європейським судом з прав людини.
9. Рішення Європейського суду з прав людини: поняття, види та структура. Окрема думка судді Страсбурзького суду.
10. Консультативні висновки Суду Ради Європи.

**IV. Виконати творче завдання
(дібрати літературу на запропоновані теми, підготувати
анотацію на вибране джерело)**

1. Проблеми виконання рішень ЄСПЛ в Україні.
2. Повноваження Міжамериканської комісії з прав людини та Міжамериканського Суду з прав людини.
3. Діяльність Африканської комісії з прав людини і народів.
4. Діяльність Арабського комітету з прав людини.
5. Право на звернення до Суду Ради Європи. Умови прийнятності заяви до розгляду в Суді та умови сумісності заяви з Конвенцією.

V. Виконати тестові завдання

1. Європейський суд з прав людини створено для ...

- а) забезпечення Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та Протоколами до неї;
- б) забезпечення Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та Європейською хартією місцевого самоврядування;
- в) забезпечення Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та Загальною декларацією прав людини;
- г) забезпечення Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та Міжнародним пактом про громадянські і політичні права.

2. Як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод визначає кількість суддів ЄСПЛ:

- а) Суд становить таку кількість суддів, яка відповідає кількості Високих Договірних Сторін;
- б) Суд становить таку кількість суддів, яка відповідає кількості європейських держав;
- в) Суд становить таку кількість суддів, яка відповідає кількості держав Європейського Союзу;
- г) Суд становить таку кількість суддів, яка відповідає кількості правових держав у Європі?

3. Яке з наведених нижче суджень є істинним щодо визначеного Конвенцією порядку обрання суддів ЄСПЛ:

- а) судді обираються Парламентською Асамблеєю від кожної

Високої Договірної Сторони більшістю поданих голосів за списком з трьох кандидатів, запропонованих відповідною Високою Договірною Стороною;

б) судді обираються Парламентською Асамблеєю від кожної Високої Договірної Сторони більшістю поданих голосів за списком з двох кандидатів, запропонованих відповідною Високою Договірною Стороною;

в) судді обираються Парламентською Асамблеєю від кожної Високої Договірної Сторони більшістю поданих голосів за списком з чотирьох кандидатів, запропонованих відповідною Високою Договірною Стороною;

г) судді обираються Парламентською Асамблеєю від кожної Високої Договірної Сторони більшістю поданих голосів за списком з п'яти кандидатів, запропонованих відповідною Високою Договірною Стороною?

4. На який строк обираються судді ЄСПЛ і коли він спливає:

а) судді обираються строком на дев'ять років і не можуть бути переобрані; строк їх повноважень спливає, коли вони досягають 70-річного віку;

б) судді обираються строком на десять років і не можуть бути переобрані; строк їх повноважень спливає, коли вони досягають 70-річного віку;

в) судді обираються строком на дев'ять років і не можуть бути переобрані; строк їх повноважень спливає, коли вони досягають 65-річного віку;

г) судді обираються строком на десять років і не можуть бути переобрані; строк їх повноважень спливає, коли вони досягають 65-річного віку?

5. Для розгляду переданих йому справ ЄСПЛ засідає у складі ...

а) одного судді, комітетами у складі трьох суддів, палатами у складі семи суддів і Великою палатою у складі сімнадцяти суддів;

б) одного судді, комітетами у складі двох суддів, палатами у складі семи суддів і Великою палатою у складі сімнадцяти суддів;

в) одного судді, комітетами у складі трьох суддів, палатами у складі п'яти суддів і Великою палатою у складі п'ятнадцяти суддів;

г) одного судді, комітетами у складі чотирьох суддів, палатами у складі семи суддів і Великою палатою у складі двадцяти суддів.

6. Яке з наведених нижче суджень є істинним щодо визначеної Конвенцією юрисдикції ЄСПЛ:

а) юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї, подані йому на розгляд відповідно до ст. 33-34, 46, 47;

б) юрисдикція Суду поширюється на всі питання застосування Конвенції та протоколів до неї, подані йому на розгляд відповідно до ст. 33-34, 46, 47;

в) юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції, подані йому на розгляд відповідно до ст. 33-34, 46, 47;

г) юрисдикція Суду поширюється на всі питання застосування Конвенції, подані йому на розгляд відповідно до ст. 33-34, 46, 47?

7. Із наведеного переліку суб'єктів права виберіть той, чий індивідуальні заяви не приймаються ЄСПЛ до розгляду:

- а) урядова організація;
- б) неурядова організація;
- в) будь-яка особа;
- г) група осіб.

8. Яке з наведених нижче суджень є істинним щодо визначених Конвенцією умов прийнятності справи до розгляду ЄСПЛ:

а) Суд може брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано всі національні засоби юридичного захисту, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні;

б) Суд може брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано всі національні засоби юридичного захисту, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж трьох місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні;

в) Суд може брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано всі національні засоби юридичного захисту, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж чотирьох місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні;

г) Суд може брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано всі національні засоби юридичного захисту, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж п'яти місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні.

9. Яка з наведених обставин відповідно до Конвенції не вважається підставою для ухвалення ЄСПЛ рішення про вилучення заяви з реєстру?

Суд може на будь-якій стадії провадження у справі прийняти рішення щодо вилучення заяви з реєстру, якщо обставини дають підстави зробити висновок:

- а) що державою, справа стосовно якої розглядається, подано обґрунтоване зауваження;
- б) що Заявник не має наміру далі підтримувати свою заяву;
- в) що спір уже вирішено;
- г) що на будь-якій іншій підставі, встановленій Судом, подальший розгляд заяви не є виправданим.

10. Згідно з Конвенцією нагляд за виконанням умов дружнього врегулювання, викладених в ухвалі, покладається на ...

- а) Комітет міністрів;
- б) Парламентську Асамблею Ради Європи;
- в) Велику Палату;
- г) Комісара Ради Європи з прав людини.

11. За наявності якої з наведених умов рішення Палати не стає остаточним:

- а) через два місяці від дати постановлення рішення, якщо клопотання щодо передання справи на розгляд Великої палати не було заявлено;
- б) через три місяці від дати постановлення рішення, якщо клопотання щодо передання справи на розгляд Великої палати не було заявлено;
- в) якщо сторони заявляють, що вони не звертатимуться з клопотанням щодо передання справи на розгляд Великої палати;
- г) якщо колегія Великої палати відхиляє клопотання щодо передання справи на розгляд Великої палати згідно зі ст. 43?

12. Яка вимога передбачена Конвенцією для рішень у справі та ухвал:

- а) їх умотивованість;
- б) їх справедливість;
- в) їх законність;
- г) їх правопевність?

13. З яких питань ЄСПЛ може надавати консультативні висновки на запит Комітету міністрів:

- а) з правових питань, які стосуються тлумачення Конвенції та протоколів до неї;
- б) з правових питань, які стосуються тлумачення та застосування Конвенції та протоколів до неї;
- в) з правових питань, які стосуються тлумачення Конвенції;
- г) з правових питань, які стосуються тлумачення та застосування Конвенції?

14. Що означає обов'язкова сила рішень та їх виконання відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- а) Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами;
- б) Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах;
- в) Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду у справах про порушення прав своїх громадян;
- г) Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду у справах про порушення прав громадян інших держав?

15. Яка вимога передбачена Конвенцією для консультативних висновків ЄСПЛ:

- а) їх умотивованість;
- б) їх своєчасність;
- в) їх актуальність;
- г) їх правильність?

16. У чому полягають зобов'язання держав-учасниць Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- а) у гарантуванні кожному, хто поважає Конвенцію, дотримання всіх прав і свобод людини;
- б) у гарантуванні розгляду у Верховному Суді скарг на порушення конституційних прав і свобод;
- в) у гарантуванні кожному, хто перебуває під юрисдикцією держав-учасниць Конвенції, прав і свобод, визначених у Конвенції і додаткових протоколах до неї;
- г) у гарантуванні виключно громадянам держави-учасниці

Конвенції прав і свобод, визначених у Конвенції і додаткових протоколах до неї?

17. Які суди в Україні під час розгляду справ повинні застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та практику ЄСПЛ як джерело права:

- а) виключно Конституційний Суд України;
- б) виключно Верховний Суд та вищі спеціалізовані суди;
- в) виключно місцеві суди;
- г) усі вищезгадані суди?

18. Чим зумовлена обов'язковість рішення Європейського суду з прав людини для України:

- а) юридичним фактом приєднання України до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;
- б) спеціальним рішенням Верховного Суду з цього питання;
- в) спеціальним рішенням Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини про обов'язковість виконання кожного рішення Суду;
- г) спеціальним рішенням Конституційного Суду України?

19. Який орган Ради Європи уповноважений розглядати скарги фізичних осіб на порушення державами їх зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод:

- а) Комітет міністрів Ради Європи;
- б) Комісар Ради Європи з прав людини;
- в) Парламентська Асамблея Ради Європи;
- г) Європейський суд з прав людини?

20. Який спеціальний Закон України регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України:

- а) Закон України «Про правонаступництво України»;
- б) Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»;
- в) Кримінальний кодекс України;
- г) Кримінальний процесуальний кодекс України.

VI. Виконати практичні завдання

Завдання № 1

На основі аналізу рішення Суду Ради Європи, ухваленого проти України (вибір рішення здійснюється за власним бажанням здобувачем вищої освіти), складіть скаргу до Європейського суду з прав людини.

Завдання № 2

Складіть структурно-логічну схему, що визначає умови прийнятності справи до розгляду Європейським судом з прав людини.

Завдання № 3

Схематично відобразіть еволюцію європейського механізму захисту прав людини.

Завдання № 4

Схематично відобразіть конвенційний контрольний механізм до набрання чинності Протоколом № 11.

Завдання № 5

Схематично відобразіть конвенційний контрольний механізм після набрання чинності Протоколом № 11.

Завдання № 6

Схематично відобразіть принципи тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Завдання № 7

Схематично відобразіть права, які захищаються Конвенцією.

Завдання № 8

Схематично відобразіть класифікацію рішень ЄСПЛ.

Завдання № 9

Схематично відобразіть заходи загального й індивідуального характеру Суду Ради Європи.

Завдання № 10

Складіть структурно-логічну схему, що визначає компетенцію Страсбурзького суду.

VII. Словникова робота

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), одноособовий склад Суду, комітети, Палати, Велика Палата, юрисдикція Суду Ради Європи, міждержавні справи, індивідуальні заяви, умови прийнятності, дружнє врегулювання, рішення ЄСПЛ, постанови ЄСПЛ, справедлива сатисфакція, Комітет міністрів, консультативні висновки, Організація Американських Держав (ОАД), Американська декларація прав і обов'язків людини, Американська конвенція про права людини (Американська конвенція), Міжамериканська комісія з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини, Асамблея глав держав Організації Африканської Єдності, Статут Організації Африканської Єдності, Африканська хартія прав людини і народів, Африканська комісія прав людини і народів, Африканський суд прав людини і прав народів, вихідні засади Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, структура та зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Протоколи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, склад і внутрішня структура Суду Ради Європи, порядок і форми діяльності ЄСПЛ, практика ЄСПЛ, функції постанов Страсбурзького суду, механізм імплементації постанов Суду Ради Європи в національній правовій системі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ТЕМИ

Правові акти

1. Авер'янов В. Б., Батанов О. В., Баулін Ю. В. Конституція України : науково-практ. коментар. Харків : Право, 2003. 808 с.
2. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 верес. 2016 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2016. 76 с.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. Ст. 270.
4. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : ТОВ «Вид-во «Юридична думка»», 2007. 992 с.
5. Декларація АСЕАН про права людини. URL : <http://constitutions.ru/?p=8333&attempt>.
6. Декларація незалежності США. URL : https://ru.wikisource.org/wiki/Декларация_независимости_США/.

7. Деякі питання виконання рішень судів, що гарантовані державою, а також рішень Європейського суду з прав людини : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 703. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/703-2015-%D0%BF/>

8. Загальна декларація прав людини. ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 89.

9. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055

10. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.

11. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

12. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

13. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>

14. Про затвердження Положення про представника Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини і регіональне відділення Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини : наказ Міністерства юстиції України від 09.02.2007 року № 44/5. URL : https://minjust.gov.ua/m/str_8789.

15. Цивільний кодекс України: Коментар. Видання друге із змінами за станом на 15 січня 2004 р. Харків : ТОВ «Одіссей», 2004. 856 с.

16. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : Каннон, А.С.К., 2002. 1104 с.

17. Положення про Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784. URL : <https://www.kmu.gov.ua/nras/38718936>.

18. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення платежів, пов'язаних з виконанням рішень закордонних юрисдикційних органів, прийнятих за наслідками розгляду справ проти України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 р. № 408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408->

2007-%D0%BF.

19. Про заходи щодо реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-%D0%BF>

20. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.

21. Протокол № 14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який змінює контрольну систему Конвенції : ратифіковано Законом України від 09.02.2006 р. № 3435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_527

22. Протокол № 16 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 2 жовтня 2013 року : ратифікований із заявою Законом України від 05.10.2017 р. № 2156-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002-13

23. Регламент Європейського Суду з прав людини від 01.11.2003 (станом на 01 січня 2016 року). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_067

24. Рекомендація N R(2000) 2 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо повторного розгляду або поновлення провадження у певних справах на національному рівні після прийняття рішень Європейським судом з прав людини» : прийнята Комітетом міністрів Ради Європи на 694-му засіданні заступників міністрів від 19 січня 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_175

25. Статут Ради Європи. *Зібрання чинних міжнародних договорів України від 2006 – 2006 р.* № 5. Кн. 2. С. 435. Ст. 1270.

26. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998 Т. 5: П-С. 2003. 736 с.

Наукова та навчальна література

1. Базов О. В. Юрисдикція Європейського суду з прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2016. 20 с.

2. Баймуратов М. О., Грінченко О. О. Рішення Європейського Суду з прав людини щодо дружнього врегулювання у справах проти України: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2017. Вип. 6. Т. 3. С. 189–201.

3. Дамірлі М. А., Анцупова Т. А. Право Ради Європи: схеми, таблиці, визначення і коментарі : навч. посіб. Одеса : Фенікс, 2007. 284 с.

4. Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. Київ : АртЕк, 1997. 624 с.
5. Дика Д. О. Організаційно-правові аспекти діяльності Європейського суду у з прав людини в контексті європейських стандартів. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 99 (Ч. II). С. 142–148.
6. Дір І. Ю. Захист громадянських прав людини в Україні у рамках Ради Європи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2010. 20 с.
7. Дмитриченко І. В. Звернення громадян та неурядових організацій до Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб. Миколаїв : Атол, 2006. 59 с.
8. Євграфов П., Тихий В. Правотлумачення Європейського Суду з прав людини і його значення для національного конституційного судочинства. *Вісник Конституційного Суду України*. 2005. № 6. С. 82–84.
9. Європейський суд з прав людини. Організація, діяльність, процес / ред.: В. В. Лутковська. Київ : Праксіс, 2005. 166 с.
10. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/>.
11. Завгородній В. А. Особливості змісту рішень Європейського Суду з прав людини. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2013. Вип. 4. Т. 2. С. 177–179.
12. Завгородній В. А. Правова природа рішень Європейського Суду з прав людини. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2015. № 15. Т.1. С. 19 – 22.
13. Завгородній В. А. Правові акти Європейського Суду з прав людини: види, юридичні наслідки та значення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2016. Вип. 40. Т. 1. С. 7–10.
14. Завгородній В. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 526 с.
15. Задирака Н., Скічко К. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини як джерел адміністративно-процесуального права України. *Юридичний вісник*. 2014. № 2. С. 318–323.
16. Кочура О. О. Європейський суд з прав людини в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод громадян

України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2015. 20 с.

17. Кушніренко О. Г., Слінько Т. М. Права і свободи людини та громадянина : навч. посіб. Харків : Факт, 2001. 440 с.

18. Липачова Л. М. Реалізація конституційного права людини та громадянина на звернення за захистом своїх прав і свобод до Європейського Суду з прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2002. 20 с.

19. Липачова Л. М. Реалізація конституційного права людини та громадянина на звернення за захистом своїх прав і свобод до Європейського суду з прав людини : монографія. Дніпропетровськ : Юрид. акад. М-ва внутр. справ; Ліра ЛТД, 2005. 204 с.

20. Магрело М. Прецедент, який не зобов'язує: деякі аспекти сутності рішень Європейського Суду з прав людини в правовій системі континентального права. *Вісник академії адвокатури України*. 2013. № 3 (28). С. 61–67.

21. Марченко А. А. Прецедентний характер рішень Європейського Суду з прав людини в правовій системі України. URL: <https://baas.gov.ua/ua/proekty/articles/m/665-pretседentnij-kharakter-rishen-evropejskogo-sudu-z-prav-lyudini-v-pravovij-sistemi-ukrajini.html>

22. Мірошніченко О. А. Право власності в розумінні Європейського суду з прав людини (загальна характеристика). *Форум права*. 2013. № 2. С. 371–374.

23. Павленко І. В. Принципи тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у практиці Європейського Суду з прав людини: загальний огляд за матеріалами справ. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 6. С. 406–409.

24. Попов Ю. Рішення Європейського суду з прав людини як переконливий прецедент: досвід Англії та України. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 11. С. 49–52.

25. Права людини в Україні – 2008. Доповідь правозахисних організацій. Українська Гельсінська спілка з прав людини. Харків : Права людини, 2009. 304 с.

26. Рабінович П. М. Верховенство права в інтерпретації Страсбурзького суду та Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2006. № 1. С. 37–46.

27. Рабінович П. М. Практика Страсбурзького Суду як орієнтир діяльності Конституційних судів з імплементації Європейських стандартів прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2005. № 6. С. 34–40.

28. Рабінович П. М. Практика Страсбурзького суду: філософсько-

правові та гносеологічні виміри. *Практика Європейського суду з прав людини: загально-теоретичні дослідження. Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України* / редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. Серія 1 : Дослідження та реферати. Львів : Край, 2009. Вип. 21. 152 с.

29. Рабінович П. М. Рішення Європейського Суду з прав людини як «праволюдінні» стандарти. *Європейський Суд з прав людини. Матеріали практики (1993–2003рр.). Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України*. Серія 11. Коментарі прав і законодавства. Київ : Фенікс, 2004. Вип. 4. 448 с.

30. Рабінович П. М., Раданович Н. М. Європейська конвенція з прав людини: проблеми національної імплементації (загальнотеоретичні аспекти). *Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України*. Серія 1 : Дослідження і реферати. Львів : Астрон, 2002. Вип. 4. 192 с.

31. Сердюк І. А. Акт тлумачення норм права: поняття та особливості. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 79–86.

32. Сердюк І. А. Доктринальні підходи до видової диференціації категорії акт застосування норм права. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 3 (87). С. 177–190.

33. Сердюк І. А. Поняття та особливості акта застосування норм права. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ Е.О. Дідоренка*. 2016. № 4 (76). С. 43–51.

34. Серьогін В. О. Право на недоторканність приватного життя у конституційно-правовій теорії та практиці : монографія. Харків : Вид-во «ФІНН», 2010. 608 с.

35. Сердюк О. В. Тлумачення Конвенції Європейським Судом з прав людини. *Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод* : компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2017. С. 39–45.

36. Сердюк О. В., Трагнюк Л. Я. Застосування судами Конвенції та практики Європейського суду з прав людини як джерела права. *Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод* : компендіум. Харків : Право, 2017. С. 59–62.

37. Сердюк О. В. Склад, процедура та організаційна структура Європейського Суду з прав людини. *Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод* : компендіум. Харків : Право, 2017. С. 30–34.

38. Сердюк Л. М. Конституційний принцип індивідуалізації юридичної відповідальності особи в аспекті теорії конституційно-правової відповідальності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпро, 2016. № 4. С. 96–102.

39. Слінько Т. М. Практика Європейського суду з прав людини як джерело інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України. *Форум права*. 2013. № 3. С. 596–601.

40. Соловйов О. В. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду в Україні (загальнотеоретичні аспекти) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2011. 16 с.

41. Соловйов О. В. Міжнародні договори та міжнародно-судова практика їх застосування як джерела національного права (за матеріалами застосування в Україні Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду). Серія I : Дослідження та реферати. Київ : АОК, 2012. Вип. 26. 164 с.

42. Стукаленко В. А. До питання контролю за виконанням рішень Європейського суду з прав людини. *Альманах міжнародного права*. 2016. Вип. 12. С. 62–69.

43. Супрун Д. М. Організаційно-правові засади та юрисдикційні основи діяльності Європейського Суду з прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2002. 22 с.

44. Супрун Д. Основні аспекти входження України в юрисдикційний механізм Європейської конвенції з прав людини. *Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст*. Київ : ВІПОЛ, 2004. 957 с.

45. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України : навч. посібник. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2006. 600 с.

46. Трагнюк Л. Я., Сердюк О. В. Застосування судами Конвенції та практики Європейського Суду з прав людини як джерела права. *Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод* : компендіум. Харків : Право, 2017. 374 с.

47. Трегубов Е. Л. Право на справедливий суд у практиці Європейського Суду з прав людини. *Форум права*. 2010. № 1. С. 358–363.

48. У Раді Європи на контролі 556 рішень ЄСПЛ щодо України.

URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2803233-u-radi-evropi-na-kontroli-566-risen-espl-sodo-ukraini.html>.

49. Федик С. Є. Особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2002. 20 с.

50. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Київ : Вид. Фурса С. Я., 2007. 52 с.

51. Шемшученко Ю. С. Європейська комісія з прав людини. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : «Укр. Енцикл.», 1999. Т. 2 : Д – Й. С. 379.

52. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Вид. 2-ге, випр., допов. Київ : Реферат, 2007. 848 с.

Тема 4. ЗАХИСТ КОНВЕНЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ У СТРАСБУРЗЬКОМУ СУДІ

I. Підготувати мультимедійні презентації на запропоновані теми

1. Конвенція та практика Європейського суду з прав людини як джерело права.
2. Особливості тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї.
3. Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Суду Ради Європи.

II. Скласти схеми

1. Правові позиції Європейського суду з прав людини.
2. Принципи тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
3. Правомірність обмеження права на свободу й особисту недоторканність відповідно до ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
4. Діяльність правоохоронних органів із урахуванням практики Страсбурзького суду.

III. Підготувати реферат на запропоновані теми

1. Особливості та сфера застосування ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

2. Концепція «житла» в розумінні ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Недоторканість житла чи іншого володіння особи.

3. Правові позиції Суду Ради Європи у справах про порушення Українською державою ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

4. Правові позиції ЄСПЛ у справах про порушення Україною ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

5. Правові позиції Суду Ради Європи у справах про порушення Українською державою ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

6. Правові позиції ЄСПЛ у справах про порушення Україною ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

7. Правові позиції Суду Ради Європи у справах про порушення Українською державою ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

8. Правові позиції Страсбурзького суду у справах про порушення Україною ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

9. Правові позиції ЄСПЛ у справах про порушення ст. 1, 3 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

10. Правові позиції Страсбурзького суду у справах про порушення ст. 2 Протоколу № 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

IV. Виконати творче завдання

(дібрати літературу на запропоновані теми, підготувати анотацію на вибране джерело)

1. Правові позиції Страсбурзького суду у справах про порушення ст. 4 Протоколу № 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

2. Рішення ЄСПЛ як акти подвійної юридичної природи: міжнародно-правовий та судово-прецедентний аспекти.

3. Виконання рішень ЄСПЛ в Україні: сучасний стан та правове регулювання.

4. Роль і значення пілотних рішень ЄСПЛ у розвитку правової системи України.

5. Особливості застосування положень ЄКПЛ та правових позицій ЄСПЛ Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

V. Виконати тестові завдання

1. Який принцип належить до принципів тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- а) принцип аутентичного тлумачення;
- б) принцип автоматичного тлумачення;
- в) принцип автономного тлумачення;
- г) принцип *ad hoc* тлумачення?

2. Застосування яких засобів обов'язково передбачає пілотне рішення ЄСПЛ:

- а) загальних засобів;
- б) надзвичайних засобів;
- в) екстремальних засобів;
- г) спеціальних засобів?

3. У національних правових системах практика ЄСПЛ може визнаватися:

- а) підставою скасування постанов конституційних судів;
- б) джерелом права;
- в) мірилом правосуддя;
- г) взірцем теоретичних пошуків.

4. Відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод затримання особи за відсутності підстав чи обставин, що прямо визначені в Конвенції, буде визнано:

- а) порушенням права на життя;
- б) нелюдським, чи таким, що принижує гідність, поведженням або покаранням;
- в) порушенням права на справедливий суд;
- г) порушенням права на свободу та особисту недоторканність.

5. Відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод право на життя належить:

- а) кожній людині;
- б) кожній людині, крім засуджених до довічного позбавлення волі;
- в) кожній людині, крім хворих на невиліковні хвороби;
- г) тільки громадянам держав, що є учасницями Конвенції.

6. Чи передбачає ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод обмеження цього права:

- а) передбачає виключно в межах оперативної необхідності;
- б) передбачає виключно в межах процесуальної необхідності;
- в) передбачає виключно в межах переліку випадків, визначених Конвенцією;
- г) не передбачає?

7. Які з наведених прав, що захищаються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, не підлягають жодним обмеженням і не допускають жодних винятків:

- а) право на життя;
- б) право на вираження своїх поглядів;
- в) заборона катування;
- г) право на свободу та особисту недоторканність?

8. Чи дозволяє Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод застосування до особи тримання під вартою як запобіжний захід на підставі припущення органів слідства, що вона буде переховуватись від органів досудового слідства або суду:

- а) це питання не належить до юрисдикції цього Суду;
- б) позиція Суду з цих питань не визначена;
- в) дозволяє;
- г) не дозволяє?

9. Відповідно до ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини як треба визначати (кваліфікувати) примусове перебування психічно хворої особи у лікарні закритого типу на підставі судового рішення:

- а) як позбавлення свободи;

- б) як покарання;
- в) ст. 5 Конвенції не застосовується до такої ситуації, оскільки особа є психічно хворою;
- г) як медичну процедуру?

10. Якою є юридична сила протоколів до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- а) ці акти не мають обов'язкової юридичної сили і їх застосовують як рекомендації;
- б) ці акти є міжнародними договорами України і мають таку саму юридичну силу, як і Конвенція;
- в) норми протоколів до Конвенції застосовують у разі, якщо вони не суперечать законам України;
- г) норми протоколів до Конвенції застосовують у разі, якщо вони не суперечать постановам Кабінету Міністрів України?

11. З якого моменту набуває чинності для України Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (визначте загальний принцип):

- а) з дати її підписання;
- б) з дати її ратифікації;
- в) з дати депонування ратифікаційної грамоти в Раді Європи;
- г) з дати отримання першої скарги до Європейського суду з прав людини?

12. З яких джерел фінансується виконання рішення Європейського суду з прав людини, яким визнано порушення Україною прав людини:

- а) за рахунок Ради Європи;
- б) за рахунок Державного бюджету України;
- в) за рахунок місцевих бюджетів;
- г) за рахунок коштів, які мають бути сплачені особами, чії дії та бездіяльність були причиною порушень?

13. Чий обов'язок або Хто зобов'язаний згідно зі ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод знати місцеперебування особи, яку було затримано правоохоронними органами:

- а) це обов'язок адвоката затриманої особи;
- б) це обов'язок родичів такої особи;

- в) це обов'язок держави, в якій відбулось затримання особи;
- г) ст. 5 Конвенції не передбачає такого обов'язку щодо жодної категорії осіб?

14. До об'єктивних чинників, що вказують на позбавлення волі відповідно до ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод», не належить одне з таких положень:

- а) можливість (неможливість) покинути зону обмеження;
- б) рівень нагляду та контролю за переміщенням особи;
- в) дисциплінарні заходи, що накладалися у в'язниці і впливають на умови утримання під вартою;
- г) ступінь ізоляції і наявність соціальних контактів.

15. Яким текстом повинен користуватись український суд у разі виявлення мовної розбіжності між офіційним перекладом українською мовою рішення Європейського суду з прав людини та оригінальним текстом:

- а) суд користується офіційним перекладом українською мовою;
- б) суд користується оригінальним текстом;
- в) суд не повинен звертати уваги на цю обставину;
- г) це питання не врегульоване українським законодавством?

16. Яке з наведених процесуальних прав обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення не передбачене ст. 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- а) мати час і можливість, необхідні для підготовки свого захисту;
- б) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника;
- в) вимагати перевірки обґрунтованості затримання;
- г) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали?

17. Із наведеного переліку виберіть складову права на повагу до приватного і сімейного життя, передбаченого ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- а) право на свободу думки;
- б) право на повагу до кореспонденції;
- в) право змінювати свої переконання;
- г) право на свободу вираження поглядів.

18. Чи може держава обмежувати право не бути підданому нелюдському поводженню (ст. 3 «Заборона катувань» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод) з метою запобігання злочинам:

- а) так, якщо це передбачено законом;
- б) ні, оскільки це право не підлягає жодним обмеженням;
- в) так, якщо це необхідно в демократичному суспільстві;
- г) ні, оскільки всі права людини не підлягають жодним обмеженням?

19. Чи передбачає ст. 8 «Право на повагу до приватного і сімейного життя» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод обмеження закріплені в ній прав:

- а) передбачає на підставах, визначених законом;
- б) передбачає на підставах, що визначені Конвенцією;
- в) передбачає на підставах, що визначаються на розсуд державних органів та їх представників;
- г) передбачає на будь-яких підставах?

20. Відповідно до ст. 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод до якого моменту вважається невинуватою особа, яку звинувачено у вчиненні кримінального правопорушення:

- а) доки її вину не буде доведено в справедливому порядку;
- б) доки її вину не буде доведено в судовому порядку;
- в) доки її вину не буде доведено в адміністративному порядку;
- г) доки її вину не буде доведено у законному порядку?

VI. Виконати практичні завдання

Завдання № 1

На основі аналізу практики Європейського суду з прав людини у справах про порушення Україною ст. 3 та 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за запропонованою фаволою оцініть перспективу розгляду цієї справи.

У липні 2009 р. громадянина Р. (далі – Заявник) було затримано за підозрою у вчиненні злочину. Під час слідства Заявник перебував під вартою і суди неодноразово продовжували обраний йому запобіжний

захід до 04.11.2011 р., посиляючись на ті самі підстави.

13.12.2011 р. районний суд повернув справу на додаткове досудове розслідування. Запобіжний захід у вигляді тримання під вартою був залишений без змін як районним, так і апеляційним судами. Апеляційний суд продовжив строк тримання Заявника під вартою до 05.08.2012 р.

03.09.2012 р. районний суд провів підготовче судове засідання, на якому вирішив направити справу на розгляд до іншого суду та залишив без змін обраний Заявнику запобіжний захід.

У жовтні 2014 р. Кіровоградський районний суд Кіровоградської області звільнив Заявника з-під варти. Загальна тривалість тримання Заявника під вартою під час досудового слідства становила п'ять років і три місяці. Протягом цього періоду він перебував у Кіровоградському слідчому ізоляторі.

До Європейського суду з прав людини Заявник скаржився за ст. 3 та п. 1 і 3 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на неналежні умови тримання під вартою, а також на незаконне та необґрунтовано тривале тримання його під вартою.

Завдання № 2

На основі аналізу практики Європейського суду з прав людини у справах про порушення Україною ст. 3 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за запропонованою фавбулою оцініть перспективу розгляду цієї справи.

До Європейського суду з прав людини громадянин Ч. (далі – Заявник) скаржився за ст. 3 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на неналежні умови тримання його під вартою у період з жовтня 2011 р. до листопада 2019 р. та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту. Заявник також подав інші скарги, які, з огляду на відповідну усталену практику Європейського суду, порушували питання за п. 3 ст. 5 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою під час досудового слідства та за п. 1 ст. 6 Конвенції у зв'язку з тривалістю кримінального провадження щодо нього. Також Заявник скаржився за ст. 3 Конвенції на умови тримання його під вартою у період з 2003 р. до 22 січня 2010 р.

На момент подання заяви до Європейського суду з прав людини Заявник був під вартою в Одеському слідчому ізоляторі.

Завдання № 3

На основі аналізу практики Європейського суду з прав людини у справах про порушення Україною ст. 3 та 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за запропонованою фавбулою оцініть перспективу розгляду цієї справи.

25 січня 2011 р. Апеляційний суд Автономної Республіки Крим, розглядаючи кримінальну справу щодо Заявника, обрав йому запобіжний захід у вигляді взяття під варту, посилаючись на «тяжкість і характер вчинених злочинів».

Заявник є особою з інвалідністю І групи, прикутий до інвалідного візка, перебував під вартою у Сімферопольському слідчому ізоляторі та з огляду на стан його здоров'я був під постійним медичним наглядом і доглядом. Заявнику пропонувалося необхідне лікування, але він неодноразово відмовлявся від нього.

Під час перебування у СІЗО, яке не було пристосоване для осіб з інвалідністю, задоволення основних потреб Заявника, як-от: використання туалету, прийняття душу або прийом їжі – цілком залежало від інших осіб. Через відсутність відповідних пристосувань Заявник зазнав опіків та інших травм, був позбавлений прогулянок та мав обмежені зустрічі із своїм захисником.

До Європейського суду з прав людини громадянин В. (Заявник) скаржився за ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на неналежні умови тримання його під вартою та ненадання йому належної медичної допомоги у СІЗО, а також за п. 1 та 3 ст. 5 Конвенції на свавільність і необґрунтованість тримання його під вартою під час досудового слідства.

Завдання № 4

На основі аналізу практики Європейського суду з прав людини у справах про порушення Україною ст. 3 та 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за запропонованою фавбулою оцініть перспективу розгляду цієї справи.

Громадянин Т. (далі – Заявник), засуджений до довічного позбавлення волі, з 2004 р. відбуває покарання у Вінницькій установі виконання покарань. Заявник стверджував, що під час відбування покарання умови тримання його під вартою були неналежними, а також,

що він зазнав жорстокого поводження працівників конвойної служби під час конвоювання його до суду, періодично адміністрацією установи виконання покарань та групою працівників міліції під час проведення загального обшуку в установі виконання покарань.

Заявник та його мати скаржилися на умови тримання і жорстоке поводження до різних органів державної влади. Прокуратура проводила перевірки цих скарг, проте вони були залишені без задоволення як необґрунтовані. Крім того, Заявник стверджував, що протягом десяти років після засудження він міг бачитися зі своїми родичами лише під час нечастих короткострокових побачень.

До Європейського суду з прав людини Заявник скаржився за ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на неналежні умови тримання його під вартою, жорстоке з ним поводження та непроведення ефективного розслідування на національному рівні у зв'язку з цим. Крім того, Заявник скаржився, що абсолютна заборона тривалих побачень з родичами, яка існувала до травня 2014 р. в Україні для засуджених до довічного позбавлення волі, порушила його права за ст. 8 Конвенції.

Завдання № 5

На основі аналізу практики Європейського суду з прав людини у справах про порушення Україною ст. 3 та 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за запропонованою фабулою оцініть перспективу розгляду цієї справи.

Громадянин С. (далі – Заявник), засуджений до довічного позбавлення волі у 2000 р., протягом чотирнадцяти років мав лише десять короткострокових побачень з родичами та другом у присутності працівників Вінницької установи виконання покарань.

До Європейського суду з прав людини Заявник скаржився за ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у зв'язку з тим, що покарання у вигляді довічного позбавлення волі не підлягає скороченню, а також за ст. 8 Конвенції нарізні обмеження його прав на побачення під час тримання його в установі виконання покарань у 2000 – 2014 рр.

Завдання № 6

На основі аналізу практики Європейського суду з прав людини у справах про порушення Україною ст. 2, 3 та 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за запропонованою фабулою оцініть перспективу розгляду цієї справи.

У січні 2004 р. сина Заявниці знайшли мертвим, і того ж дня працівники міліції оглянули місце події та зазначили у протоколі, що чоловік вчинив самогубство, повісившись.

У період з 2005 до 2012 р. за результатами дослідчих перевірок слідчі відмовляли у порушенні кримінальної справи у зв'язку з невстановленням ознак складу злочину, проте ці рішення були скасовані вищими органами влади, які надали вказівки провести додаткові слідчі перевірки. За заявою Заявниці було порушено кримінальне провадження, яке зрештою було закрито у квітні 2014 року.

До Європейського суду з прав людини Заявниця скаржилась за матеріальними та процесуальними аспектами ст. 2 та 3, а також за ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що її сина закатували до смерті працівники міліції та органи влади не провели ефективне розслідування скарг Заявниці.

Завдання № 7

На основі аналізу практики Європейського суду з прав людини у справах про порушення Україною ст. 4 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за запропонованою фабулою оцініть перспективу розгляду цієї справи.

У червні 2007 р. Зарічний районний суд м. Суми визнав громадянина Ч. (далі – Заявник) винним у вчиненні дрібного хуліганства, правопорушення, передбаченого ст. 173 Кодексу України про адміністративні правопорушення, та наклав на нього стягнення у вигляді триденного адміністративного арешту. Заявник відбув арешт з 21 до 23 червня 2007 р.

У липні 2007 р. прокурор Зарічного району м. Суми порушив кримінальну справу щодо Заявника за підозрою у вчиненні хуліганства, злочину, передбаченого ст. 296 Кримінального кодексу України. Прокурор встановив, що Заявник з хуліганських спонукань спричинив тілесні ушкодження двом громадянам.

06 лютого 2008 р. за результатами розгляду протесту прокурора районний суд скасував свою постанову. Заявник оскаржив цю постанову до Апеляційного суду Сумської області, який залишив її без змін.

14 липня 2008 р. районний суд визнав Заявника винним у вчиненні хуліганства, передбаченого КК України, та обрав йому покарання у вигляді позбавлення волі на строк два роки. Заявник, його представники та прокурор оскаржили цей вирок до апеляційного суду, який скасував вирок та повернув справу на новий розгляд. Пізніше районний суд ухвалив новий вирок, яким визнав Заявника винним, не врахувавши його триденного адміністративного арешту. Апеляційний суд залишив без змін вирок суду першої інстанції в частині щодо визнання Заявника винним, але зменшив строк позбавлення волі до двох років.

Заявник подав касаційну скаргу, стверджуючи, що його двічі притягнули до відповідальності за те саме правопорушення. У вересні 2009 р. Верховний Суд України залишив ухвалу апеляційного суду без змін, вказавши, що районний суд задовольнив протест прокурора та закриття справи про адміністративне правопорушення, у зв'язку з чим дійшов висновку, що Заявник двічі до відповідальності не притягався.

До Європейського суду з прав людини громадянин Ч. (Заявник) скаржився за ст. 4 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що його притягнули до кримінальної відповідальності за вчинення «хуліганства» після того, як раніше його було притягнуто до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення «дрібне хуліганство», у зв'язку з чим він відбув триденний арешт.

Завдання № 8

На основі аналізу практики Європейського суду з прав людини у справах про порушення Україною ст. 3, 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за запропонованою фабулою оцініть перспективу розгляду цієї справи.

У лютому 2003 р. громадянина Г. (далі – Заявник) було затримано за дрібне хуліганство і накладено стягнення у вигляді адміністративного арешту на строк десять діб. Згідно з твердженнями Заявника, протягом часу тримання під вартою він зазнав жорстокого поводження працівників міліції з метою отримання від нього зізнавальних показань у скоєнні непов'язаного з адміністративним арештом злочину. Після

написання «явки з повинною» щодо Заявника було порушено кримінальну справу та допитано як обвинуваченого. Заявник неодноразово скаржився прокурору на жорстоке поводження з ним працівників міліції, проводилося декілька судово-медичних експертиз, проте щоразу прокурор відмовляв у порушенні кримінальної справи за цими скаргами. Заявник оскаржував відмови прокуратури до суду, але безрезультатно.

Крім того, як стверджував Заявник, перший його захисник був нав'язаний йому слідчим вже після надання ним своїх первинних зізнавальних показань, і лише згодом він міг вибрати захисника на власний розсуд. З огляду на наявність різних процесуальних недоліків кримінальна справа щодо Заявника поверталася декілька разів на додаткове розслідування, а вирок Заявнику ухвалювався двічі.

До Європейського суду громадянин Г. (Заявник) скаржився за ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на жорстоке поводження працівників міліції та непроведення розслідування у зв'язку з цим, а також за п. 1 та підп. «с» ст. 6 Конвенції на несправедливий судовий розгляд його справи та відсутність доступу до захисника.

Завдання № 9

На основі аналізу практики Європейського суду з прав людини у справах про порушення Україною ст. 1, 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за запропонованою фабулою оцініть перспективу розгляду цієї справи.

У 2005 р. громадянин П. (далі – Заявник) вийшов зі складу учасників товариства з обмеженою відповідальністю. Однак всупереч чинному законодавству інший учасник товариства не повернув Заявнику його частку у статутному капіталі товариства.

Заявник звернувся до суду, вимагаючи встановлення факту його виходу з товариства. Брянківський місцевий суд Луганської області задовольнив заяву Заявника. Апеляційний суд Луганської області залишив рішення суду без змін.

У 2008 р. Заявник звернувся з позовом про стягнення вартості своєї частки. Господарський суд Луганської області у 2010 р. частково задовольнив позов Заявника, Луганський апеляційний господарський суд частково змінив зазначене рішення, але Вищий господарський суд України скасував рішення нижчих судів та направив справу на новий

розгляд. За результатами нового розгляду справи Вищий господарський суд України припинив провадження у справі за позовом Заявника про стягнення вартості його частки у статутному капіталі товариства, оскільки це питання було розглянуто під час провадження у справі про банкрутство.

У жовтні 2010 р. господарський суд порушив провадження у справі про банкрутство товариства, ввівши мораторій на задоволення вимог кредиторів.

У квітні 2011 р. остаточною ухвалою господарський суд визнав право Заявника як кредитора на суму, що відповідала його частці у товаристві. Господарський суд у 2014 р. визнав товариство банкрутом, відкрив ліквідаційну процедуру та призначив ліквідатора, який невдовзі подав заяву про звільнення його від виконання повноважень ліквідатора.

У період з 2015 р. господарський суд неодноразово давав вказівку ліквідатору скликати збори комітету кредиторів, який мав призначити нового ліквідатора. Також суд намагався самостійно визначити кандидатуру нового ліквідатора із застосуванням автоматизованої системи, однак спочатку отримав негативну відповідь, оскільки не було визначено жодної відповідної кандидатури. Пізніше чотири потенційних ліквідатори, кандидатури яких було визначено із застосуванням автоматизованої системи, не подали до суду письмову заяву про бажання взяти участь у справі як ліквідатори, або про відмову від участі у цій справі, один кандидат повідомив про неможливість взяти участь у цій справі як ліквідатор у зв'язку з великою завантаженістю. Комітет кредиторів також не ухвалив рішення щодо заяви про звільнення ліквідатора від виконання повноважень у справі, не скликав збори та не надав клопотання із зазначенням кандидатури нового ліквідатора. Станом на дату ухвалення рішення провадження у справі про банкрутство товариства тривало.

До Європейського суду з прав людини громадянин П. (Заявник) скаржився за п. 1 ст. 6 та ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на надмірну тривалість провадження та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з тривалістю провадження у справі про банкрутство. Посилаючись на ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, Заявник також скаржився, що у зв'язку з надмірною тривалістю провадження він не міг повернути вартість своєї частки у товаристві та що розслідування кримінальної справи щодо колишніх посадових осіб товариства було тривалим і неефективним.

Завдання № 10

На основі аналізу практики Європейського суду з прав людини у справах про порушення Україною ст. 6, 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та ст. 2 Протоколу № 7 до Конвенції за запропонованою фабулою оцініть перспективу розгляду цієї справи.

01 червня 2007 р. під час судового засідання у Новокаховському міському суді громадянка М. (далі – Заявниця) заявила відвід головуючій судді. Заявниця, зокрема, звинуватила суддю у винесенні незаконних рішень і допущенні незаконних дій. На попередження судді бути виваженою у своїх висловлюваннях заявниця не реагувала. У зв'язку з цим суддя надала секретарю судового засідання вказівку скласти щодо заявниці протокол про вчинення адміністративного правопорушення у зв'язку з неповагою до суду.

Того ж дня іншим суддею Заявницю було визнано винною у прояві неповаги до суду та накладено стягнення у вигляді адміністративного арешту на строк п'ять діб.

02 липня 2007 р. перший заступник голови Апеляційного суду Херсонської області, діючи за власною ініціативою, переглянув справу та залишив зазначену постанову без змін.

До Європейського суду з прав людини громадянка М. (Заявниця) скаржилась за п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на відсутність безсторонності судді, яка розглядала її справу; за п. 1 та підп. «b» п. 3 ст. 6 Конвенції, що вона не мала достатньо часу та можливостей для підготовки свого захисту; за п. 1 та підп. «c» і «d» п. 3 ст. 6 Конвенції, що вона не мала достатньо часу для з'ясування серйозності висунутих проти неї обвинувачень або вирішити, чи потребувала вона юридичної допомоги. Також Заявниця скаржилась за ст. 10 Конвенції на порушення її права на свободу вираження поглядів та за ст. 2 Протоколу № 7 до Конвенції, що її було позбавлено права на оскарження постанови у її кримінальній справі.

VII. Словникова робота

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ), Протоколи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), практика Суду Ради Європи, правові позиції ЄСПЛ, право на життя, заборона катування, заборона рабства та примусової праці, право на

свободу та особисту недоторканність, право на справедливий суд, право на повагу до приватного і сімейного життя, право на шлюб, право на ефективний засіб юридичного захисту, право власності, право на освіту, право на вільні вибори, юридична сила рішень ЄСПЛ, принцип верховенства права в рішеннях ЄСПЛ, прецедентність практики Суду Ради Європи, вплив практики Страсбурзького суду на юридичну діяльність в Україні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ТЕМИ

Правові акти

1. Авер'янов В. Б., Батанов О. В., Баулін Ю. В. Конституція України : науково-практ. коментар. Харків : Вид-во «Право», 2003. 808 с.
2. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 верес. 2016 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2016. 76 с.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. Ст. 270.
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
5. Деякі питання виконання рішень судів, що гарантовані державою, а також рішень Європейського суду з прав людини : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 703. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/703-2015-%D0%BF>.
6. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : ТОВ «Вид-во «Юридична думка»», 2007. 992 с.
7. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
9. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 р. № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.
10. Положення про Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/npras/38718936>.

11. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення платежів, пов'язаних з виконанням рішень закордонних юрисдикційних органів, прийнятих за наслідками розгляду справ проти України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 р. № 408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2007-%D0%BF>.

12. Про затвердження Положення про представника Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини і регіональне відділення Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини : наказ Міністерства юстиції України від 09.02.2007 р. № 44/5. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_8789.

13. Про заходи щодо реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-%D0%BF>.

14. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.

15. Протокол № 14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який змінює контрольну систему Конвенції : ратифіковано Законом України від 09.02.2006 р. № 3435-IV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_527

16. Протокол № 16 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 2 жовтня 2013 року : ратифікований із заявою Законом України від 05.10.2017 р. № 2156-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002-13

17. Регламент Європейського Суду з прав людини від 01.11.2003 (станом на 01 січня 2016 року). URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_067.

18. Рекомендація N R(2000)2 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо повторного розгляду або поновлення провадження у певних справах на національному рівні після прийняття рішень Європейським судом з прав людини» : прийнята Комітетом міністрів Ради Європи на 694-му засіданні заступників міністрів від 19 січня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_175.

19. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Мельник проти України» (Melnyk v. Ukraine) від 21 листопада 2019 р. (заява № 28412/10). URL : <https://minjust.gov.ua/m/stattya-3-zaborona-katuvannya>.

20. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Мельниченко проти України» від 19 жовтня 2004 р. (заява №

17707/02). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_352.

21. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Михайлюк та Петров проти України» від 10 грудня 2009 р. (заява № 11932/02). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_500.

22. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Назарчук проти України» (заява № 9670/02) від 19.04.2005 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_026#Text.

23. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Новік проти України» від 18.12.2008 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_442.

24. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» від 09 січня 2013 р. (заява № 21722/11). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947.

25. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» від 9 січня 2013 р. (заява № 21722/11). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947

26. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сукачов проти України» від 30 січня 2020 р. (заява № 14057/17). URL: <http://khp.org/index.php?id=1581010116>

Наукова та навчальна література

1. Ахтирська Н., Філатов В., Фулей Т., Хембах Х. Стаття 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: стандарти застосування при здійсненні правосуддя. Київ : Істина, 2011. 200 с.

2. Борисенко М. О. Вплив практики Європейського суду з прав людини на єдність правозастосування в судовій системі України. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 3 (30). С. 142–151.

3. Бортновська З. Позитивні зобов'язання держави за Конвенцією про захист прав людини та основних свобод: практика Європейського суду з прав людини та завдання для України. *Права людини в Україні: стан справ, проблеми, перспективи* / редкол.: Ю. І. Сватко та ін. Київ : КМ Академія, 2003. С. 34–38.

4. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. Корещького НАН України, 2001. 180 с.

5. Гаврилюк О. Проблемні питання застосування практики Європейського суду з прав людини національними судами. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 231–238.

6. Головатий С. П. Верховенство права: ідея, доктрина, принцип :

автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2008. 44 с.

7. Грицаєнко Л. Л. Значення заходів загального характеру у виконанні рішень Європейського суду з прав людини. *Практика Європейського суду з прав людини в діяльності органів прокуратури і суду: виклики та перспективи* : матеріали I Міжнар. науково-практ. конф. (Київ, 13 червня 2018 р.). Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. С. 53–56.

8. Гультай М. М. Вплив практики Європейського суду з прав людини на здійснення конституційного судочинства: шляхи оптимізації. *Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини* : зб. наукових ст. Міжнар. науково-практ. конф. (Одеса, 15 вересня 2012 р.) / за ред. С. В. Ківалова; НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс, 2012. С. 311–324.

9. Дашковська О. Судовий прецедент і судова практика як джерела права. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1 (64). С. 34–41.

10. Дір І. Ю. Захист громадянських прав людини в Україні у рамках Ради Європи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2010. 20 с.

11. Дмитриченко І. В. Звернення громадян та неурядових організацій до Європейського суду з прав людини : навч.-практ. посіб. Миколаїв : Атол, 2006. 59 с.

12. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини : навч. посіб. 3-тє вид., стереотип. Київ : Алерта. 2016. 488 с.

13. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. Харків : Право, 2019. 310 с.

14. Завгородній В. А. Стан наукових досліджень практики Європейського суду з прав людини та її впливу на юридичну діяльність в Україні. *Jurnalul Juridic National: teorie și practică*, 2017. № 2. С. 15–21.

15. Завгородній В. А. Зміст та обсяг категорії «заходи індивідуального характеру» в аспекті імплементації рішень Європейського суду з прав людини. *Альманах міжнародного права*. 2019. Вип. 21. С. 66–74.

16. Завгородній В. А. Функції рішень Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 4. С. 105–116.

17. Завгородній В. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на правозастосовну діяльність в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 5. С. 10–14.

18. Завгородній В. А. Вплив практики Європейського суду з

прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти : монографія. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 526 с.

19. Зайцев Ю. Проблема виконання судових рішень у практиці Європейського суду з прав людини. Київ : Юстініан, 2002. 321 с.

20. Климович О. Застосування прецедентної практики Європейського суду з прав людини судами України. *Адвокат*. 2002. № 2. С. 38–40.

21. Комаров В. В. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод і практика судочинства. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства / за заг. ред. В. В. Комарова. Харків : Харків юридичний, 2008. С. 13–38.

22. Коруц У. З. Місце прецедентної практики Європейського Суду з прав людини в правовій системі України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 5. С. 164–166.

23. Кочура О. О. Окремі аспекти виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2015. Вип. 32. Т. 1. С. 116–121.

24. Ліщина І. Рішення Європейського суду з прав людини неможливо ігнорувати. *Українська правда*. 19 грудня 2017. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2017/12/19/7166045/>

25. Лобода Ю. П. Національна правова традиція та проблеми імплементації практики Європейського суду з прав людини. *Правосуддя: філософське та теоретичне осмислення* : колективна монографія / А. М. Бернюков та ін. (відп. ред. В. С. Бігун). Київ, 2009. 316 с.

26. Мазур М. В., Тагієв С. Р., Беніцький А. С., Кострицький В. В. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським Судом з прав людини та судами України : навч. посіб. / відп. ред. В. М. Карпунов. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2006. 600 с.

27. Онопенко В. В. Механізм захисту прав людини в Україні потребує істотного вдосконалення : доповідь на Міжнародній конференції «Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини в правовій системі України». *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 7 (131). С. 4–7.

28. Паліюк В. П. Застосування судами України Конвенції про захист прав людини та основних свобод. Київ : Фенікс, 2004. 264 с.

29. Рабінович П. М. Верховенство права в інтерпретації

Страсбурзького суду та Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2006. № 1. С. 37–46.

30. Рабінович П. М. Практика Страсбурзького суду як орієнтир діяльності Конституційних судів з імплементації Європейських стандартів прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2005. № 6. С. 34–40.

31. Рабінович П. М. Практика Страсбурзького суду: філософсько-правові та гносеологічні виміри. Практика Європейського суду з прав людини: загальнотеоретичні дослідження. *Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України* / редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. Серія 1 : Дослідження та реферати. Львів : Край, 2009. Вип. 21. 152 с. С. 5–25.

32. Рабінович П. М. Рішення Європейського Суду з прав людини як «праволюдні» стандарти. Європейський Суд з прав людини. Матеріали практики (1993–2003 рр.). *Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України*. Серія 11 : Коментарі прав і законодавства. Київ : Фенікс, 2004. Вип. 4. 448 с.

33. Рабінович П. М., Раданович Н. М. Європейська конвенція з прав людини: проблеми національної імплементації (загальнотеоретичні аспекти). *Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України*. Серія 1: Дослідження і реферати. Львів : Астрон, 2002. Вип. 4. 192 с.

34. Савенко М. Роль практики Європейського суду з прав людини у конституційному судочинстві України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2005. № 6. С. 51–55.

35. Савчин М. Юридична природа і порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини: презентація. URL: [dspace.uzhnu.edu.ua › jsru › bitstream › lib](http://dspace.uzhnu.edu.ua/bitstream/lib)

36. Сердюк І. А. Акт тлумачення норм права: поняття та особливості. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 79–86.

37. Сердюк І. А. Доктринальні підходи до видової диференціації категорії акт застосування норм права. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 3 (87). С. 177–190.

38. Сердюк І. А. Поняття та особливості акта застосування норм

права. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ* Е. О. Дідоренка. 2016. № 4 (76). С. 43–51.

39. Сердюк О. В. Тлумачення Конвенції Європейським Судом з прав людини. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2017. С. 39–45.

40. Сердюк О. В., Трагнюк Л. Я. Застосування судами Конвенції та практики Європейського суду з прав людини як джерела права. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2017. С. 59–62.

41. Сердюк О. В. Склад, процедура та організаційна структура Європейського Суду з прав людини. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2017. С. 30–34.

42. Серьогіна С. Г. Використання практики Європейського суду з прав людини як перспективний напрям оптимізації конституційного судочинства. *Вісник Конституційного Суду України*. 2005. № 6. С. 41–46.

43. Сердюк Л. М. Конституційний принцип індивідуалізації юридичної відповідальності особи в аспекті теорії конституційно-правової відповідальності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпро, 2016. № 4. С. 96–102.

44. Соловійов О. В. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду в Україні (загальнотеоретичні аспекти) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2011. 16 с.

45. Соловійов О. В. Міжнародні договори та міжнародно-судова практика їх застосування як джерела національного права (за матеріалами застосування в Україні Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду). *Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПНУ* / редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. Серія 1 : Дослідження та реферати. Київ: АОК, 2012. Вип. 26. 164 с.

46. Стукаленко В. А. До питання контролю за виконанням рішень Європейського суду з прав людини. *Альманах міжнародного права*. 2016. Вип. 12. С. 62–69.

47. Супрун Д. М. Організаційно-правові засади та юрисдикційні основи діяльності Європейського Суду з прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2002. 22 с.

48. Супрун Д. Основні аспекти входження України в юрисдикційний механізм Європейської конвенції з прав людини. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. Київ : ВПОЛ. 2004. 957 с.

49. Трагнюк Л. Я., Сердюк О. В. Застосування судами Конвенції та практики Європейського Суду з прав людини як джерела права. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / О.В. Сердюк та ін. ; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. Харків: Право, 2017. 374 с.

50. Трегубов Е. Л. Право на справедливий суд у практиці Європейського Суду з прав людини. *Форум права*. 2010. № 1. С. 358–363.

51. У Раді Європи на контролі 556 рішень ЄСПЛ щодо України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2803233-u-radi-evropi-na-kontroli-566-risen-espl-sodo-ukraini.html>

52. Федик С. Є. Особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2002. 20 с.

53. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Київ : Вид. Фурса С. Я., 2007. 52 с.

54. Червяцова А. О. Право на життя та заборона катувань у рішеннях Європейського суду з прав людини: аналіз судової практики за статтею 2 і 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 308 с.

55. Шевчук С. В. Узгодженість практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2011. № 4–5. С. 122–130.

56. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Вид 2-ге, випр., допов. Київ : Реферат, 2007. 848 с.

57. Узагальнення судової практики ст.ст. 5, 6 Конвенції 2011–2012 рр. URL: sc.gov.ua.

Тема 5. ЗАХИСТ ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ У СТРАСБУРЗЬКОМУ СУДІ

I. Підготувати мультимедійні презентації на запропоновані теми

1. Основоположні свободи людини, закріплені в Загальній декларації прав людини, проголошеній Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року.

2. Основоположні свободи людини, викладені у Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року.

3. Європейський суд з прав людини як контрольний орган у системі конвенційного права.

4. Процедура розгляду справ у Страсбурзькому суді.

5. Правові позиції Європейського суду з прав людини у справах про порушення ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

6. Правові позиції Європейського суду з прав людини у справах про порушення ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

7. Правові позиції Європейського суду з прав людини у справах про порушення ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

8. Правові позиції Європейського суду з прав людини у справах про порушення ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

9. Правові позиції Європейського суду з прав людини у справах про порушення ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

10. Порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини.

II. Скласти схеми

1. Європейська система захисту прав і основоположних свобод людини.

2. Європейські правові акти щодо захисту прав і основоположних свобод людини.

3. Європейські інститути захисту прав і основоположних свобод людини.

4. Зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
5. Основоположні свободи людини, що є об'єктом захисту Страсбурзького правозахисного механізму.
6. Суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини.
7. Структура Європейського суду з прав людини.
8. Принципи тлумачення Конвенції захисту прав людини та основоположних свобод.
9. Методи тлумачення Конвенції захисту прав людини і основних свобод.
10. Зобов'язання держав згідно з Європейською Конвенцією захисту прав людини та основних свобод.

III. Підготувати реферат на запропоновані теми

1. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.
2. Конвенційні свободи людини, що є об'єктом захисту Страсбурзького правозахисного механізму.
3. Поняття та зміст права на свободу та особисту недоторканність.
4. Конвенційна свобода пересування.
5. Поняття та зміст конвенційної свободи думки, совісті і релігії.
6. Конвенційна свобода вираження своїх поглядів.
7. Поняття та зміст конвенційної свободи мирних зібрань і об'єднання.
8. Правова основа організації та діяльності Європейського суду з прав людини.
9. Європейське прецедентне право із захисту прав і основоположних свобод людини.
10. Проблеми застосування прецедентів Європейського суду з прав людини судами України.
11. Правові позиції Європейського суду з прав людини.
12. Порівняльно-правова характеристика зобов'язань держав відповідно до Загальної Декларації прав людини та Європейської Конвенції захисту прав людини та основних свобод.

**IV. Виконати творче завдання
(дібрати літературу на запропоновані теми, підготувати
анотацію на вибране джерело)**

1. Юрисдикція Європейського суду з прав людини.
2. Регламент Європейського суду з прав людини.
3. Роль прецеденту в діяльності Європейського суду з прав людини.
4. Право на свободу та особисту недоторканність.
5. Поняття та зміст конвенційної свободи пересування.
6. Конвенційна свобода думки, совісті і релігії.
7. Поняття та зміст конвенційної свободи вираження своїх поглядів.
8. Конвенційна свобода мирних зібрань і об'єднання.
9. Протоколи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
10. Тлумачення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і протоколів до неї.

V. Виконати тестові завдання

- 1. Загальна декларація прав людини проголошена:**
  - а) 10 грудня 1948 року;
  - б) 4 листопада 1950 року;
  - в) 17 липня 1997 року;
  - г) 11 вересня 1997 року.

- 2. Загальна декларація прав людини проголошена:**
  - а) Радою Європи;
  - б) Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй;
  - в) Європейською комісією з прав людини;
  - г) Європейським парламентом.

- 3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод підписана державами-учасницями:**
  - а) 10 грудня 1948 року;
  - б) 4 листопада 1950 року;
  - в) 17 липня 1997 року;
  - г) 11 вересня 1997 року.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод ратифікована Україною:

- а) 10 грудня 1948 року;
- б) 4 листопада 1950 року;
- в) 17 липня 1997 року;
- г) 11 вересня 1997 року.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод набрала чинності для України:

- а) 10 грудня 1948 року;
- б) 4 листопада 1950 року;
- в) 17 липня 1997 року;
- г) 11 вересня 1997 року.

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод набрала чинності для України після:

- а) прийняття відповідного Закону України;
- б) підписання відповідного Указу Президента України;
- в) прийняття відповідної Постанови Кабінету Міністрів України;
- г) укладення відповідного договору.

7. Протоколи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод набирають чинності в Україні після:

- а) прийняття відповідного Закону України;
- б) підписання відповідного Указу Президента України;
- в) прийняття відповідної Постанови Кабінету Міністрів України;
- г) укладення відповідного договору.

8. Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї, підписаний державами-учасницями:

- а) 16 вересня 1963 року;
- б) 2 травня 1968 року;
- в) 17 липня 1997 року;
- г) 1 листопада 1998 року.

9. Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї, набув чинності для України після:

- а) прийняття відповідного Закону України;
- б) підписання відповідного Указу Президента України;
- в) прийняття відповідної Постанови Кабінету Міністрів України;
- г) укладення відповідного договору.

10. Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї, ратифіковано Законом України:

- а) 16 вересня 1963 року;
- б) 2 травня 1968 року;
- в) 17 липня 1997 року;
- г) 1 листопада 1998 року.

11. Одна з інституцій Ради Європи, створена 21 січня 1959 року для контролю за дотриманням прав і свобод людини та громадянина, закріплених в Європейській конвенції з прав людини, має назву:

- а) Європейська комісія з прав людини;
- б) Європейський суд з прав людини;
- в) Європейський суд аудиторів;
- г) Суд Справедливості Європейського Союзу.

12. Європейський суд з прав людини створений:

- а) 16 вересня 1963 року;
- б) 2 травня 1968 року;
- в) 21 січня 1959 року;
- г) 1 листопада 1998 року.

13. Установа, яка з 1955 по 1998 рік займалася первісним розглядом скарг приватних осіб на порушення Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, мала назву:

- а) Європейська комісія з прав людини;
- б) Європейський суд з прав людини;
- в) Європейський суд аудиторів;
- г) Суд Справедливості Європейського Союзу.

14. Регламент Європейського суду з прав людини набрав чинності:

- а) у 1950 році;
- б) у 1963 році;
- в) у 1998 році;
- г) у 2003 році.

15. Регламент Європейського суду з прав людини є чинним у редакції:

- а) 1950 року;
- б) 1963 року;
- в) 1998 року;
- г) 2003 року.

16. Яка з наведених нижче свобод не закріплена в Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- а) свобода пересування;
- б) свобода вільного вибору роду занять і професії;
- в) свобода вираження своїх поглядів;
- г) свобода думки, совісті і релігії?

17. Судовий механізм захисту визнаних міжнародним правом загальних стандартів політичних, економічних, соціальних і культурних прав та свобод людини в країнах-членах Ради Європи було запроваджено:

- а) Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод;
- б) рішеннями Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;
- в) протоколами до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;
- г) актами тлумачення Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

18. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» прийнято:

- а) 4 листопада 1950 року;
- б) 17 липня 1997 року;
- в) 23 лютого 2006 року;
- г) 02 грудня 2012 року.

19. Відповідно до положень Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» такі рішення у справах проти України є:

- а) обов'язковими для виконання в Україні;
- б) обов'язковими для виконання в Україні у разі надання згоди Верховною Радою України;
- в) обов'язковими для виконання в Україні у разі ухвалення відповідного акта Верховним Судом України;
- г) обов'язковими для виконання в Україні у разі ухвалення відповідного акта Касаційним адміністративним судом України.

20. Відповідно до положень Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» такі рішення у справах проти України виконуються за рахунок:

- а) коштів Європейського центрального банку;
- б) Державного бюджету України;
- в) централізованого фонду коштів Європейського Союзу;
- г) спеціального фонду коштів Європейського Союзу.

VI. Виконати практичні завдання

Завдання № 1

Надайте порівняльно-правовий аналіз нормативних приписів, що закріплюють основоположні свободи людини, а також їх гарантії й містяться в Конституції України та Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року.

Завдання № 2

Вставте замість трьох крапок пропущені слова або словосполучення. У наведених нижче текстах статті вкажіть назву та дату прийняття цього правового акта.

«Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і ... , визначені в розділі I цієї Конвенції».

«Кожен має право на свободу та особисту ... . Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом».

Завдання № 3

Вставте замість трьох крапок пропущені слова або словосполучення у наведених нижче текстах і вкажіть назву та дату прийняття цього правового акта.

«Уряди держав-членів Ради Європи, які підписали цей ... , сповнені рішучості вжити заходів щодо забезпечення колективного гарантування певних прав і ..., інших, ніж ті, які вже включено до розділу I Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, підписаної в Римі 4 листопада 1950 року (далі – Конвенція), і в статтях 1–3 Першого протоколу до Конвенції, підписаного в Парижі 20 березня 1952 року, домовилися про таке».

«Кожен, хто законно перебуває на території будь-якої держави, має право вільно пересуватися і вільно вибирати місце ... в межах цієї території».

Завдання № 4

На основі аналізу практики Європейського суду з прав людини у справах про порушення Україною ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за запропонованою фавбулою оцініть перспективу розгляду цієї справи.

21 лютого 1993 р. Сумський обласний суд визнав Сидоренка І. І. (далі – Заявник) винним у вчиненні умисного вбивства семи осіб і призначив йому покарання у вигляді смертної кари.

Після того, як Верховний Суд України залишив вирок суду першої інстанції без зміни, Сидоренка І. І. в установленому порядку було переведено до відповідної камери для осіб, які очікують виконання покарання у вигляді смертної кари. Крім Закону України «Про попереднє ув'язнення» 1993 року, умови ув'язнення осіб, засуджених до смертної кари, регулювалися Інструкцією, зміст якої було засекречено. До 1998 р. засудженому заборонялося відправляти й отримувати листи, дивитися телевізор, мати побачення з родичами, зустрічатися зі священником.

У зв'язку з оголошенням Президентом України у 1997 р. мораторію на виконання смертних вироків, а також визнанням Конституційним Судом України положень Кримінального кодексу України щодо смертної кари неконституційними, призначене Сидоренку І. І. покарання у вигляді смертної кари було замінено довічним ув'язненням Сумським обласним судом у 1998 р.

Обласний прокурор повідомив батька Заявника, що надання

побачень і право на листування регулюються національним законодавством і що адміністрація СІЗО діяла в межах цього законодавства.

До Європейського суду з прав людини Заявник скаржився за ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на ненадання побачень зі священником.

Завдання № 5

Проаналізуйте рішення Європейського суду з прав людини, ухвалених проти України, на предмет оцінки наданих у справі доказів та сформованої Судом правової позиції.

Рішення Страсбурзького суду, ухвалені проти України:

– «Федорченко та Лозенко проти України» (порушення ст. 2 (право на життя) та ст. 3 (заборона катування) у поєднанні зі ст. 14 Конвенції (заборона дискримінації));

– «Ігнатов проти України» (порушення ст. 5 (право на свободу та особисту недоторканність) та ст. 13 Конвенції (право на ефективний засіб юридичного захисту));

– «Кузнєцов проти України» (порушення ст. 9 (свобода думки, совісті і релігії));

– «Свято-Михайлівська Парафія проти України» (порушення ст. 9 (свобода думки, совісті і релігії));

– «Релігійна громада Свідків Єгови Тернівського району міста Кривий Ріг проти України» (порушення ст. 9 (свобода думки, совісті і релігії));

– «Яворовенко та інші проти України» (порушення ст. 10 (свобода вираження своїх поглядів));

– «ТОВ «Агентство телебачення «Новини» проти України» (порушення ст. 10 (свобода вираження своїх поглядів));

– «ТОВ «Інститут економічних реформ» проти України» (порушення ст. 10 (свобода вираження своїх поглядів));

– «Центр демократії та верховенства права проти України» (порушення ст. 10 (свобода вираження своїх поглядів)).

Завдання № 6

На основі аналізу практики Європейського суду з прав людини у справах про порушення Україною ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за запропонованою фабулою оцініть перспективу розгляду цієї справи.

Редакція газети опублікувала статтю, яка містила негативні твердження про суддю Петрова П. П. (далі – Заявник), а саме: саркастичні коментарі про факт притягнення його до дисциплінарної відповідальності.

У зв'язку з цією публікацією за заявою судді Петрова П. П. було порушено відповідне провадження про захист честі, гідності та ділової репутації, за результатами якої на виконання рішень національних судів Заявник виплатив суму позову як відшкодування моральної шкоди.

До Європейського суду з прав людини Заявник поскаржився за ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на порушення свободи вираження своїх поглядів.

Завдання № 7

Проаналізуйте рішення Європейського Суду з прав людини, ухваленого проти України, на предмет оцінки наданих у справі доказів та сформованої Судом правової позиції.

**Рішення Європейського суду з прав людини у справі
«YURIY SHUMAK v. Ukraine (№ 23897/10)»**

Обставини справи

Справа стосувалася стверджуваної відмови національних органів влади, зокрема судів, у наданні на запит Заявника інформації щодо обмеження доступу до нормативно-правових актів.

Заявник у справі був журналістом та членом неурядової організації (Харківська правозахисна група), а також заступником редактора її бюлетеня «Права людини».

Листом від 5 травня 2005 р. Заявник звернувся з письмовим запитом про надання інформації до Президента України стосовно практики незаконного обмеження (шляхом обмежувальних класифікацій, не пов'язаних із законом) доступу до нормативно-

правових актів. Він акцентував, що в телепрограмі, яка була в ефірі 5 квітня 2005 р., радник Президента України П. повідомив, що певні укази Президента України, позначені як «опублікуванню не підлягає» та «не для друку», будуть опубліковані найближчим часом і що частина указів Президента України, які містили суворо конфіденційну інформацію, може бути віднесена до категорії «для службового користування».

Оскільки жодної відповіді отримано не було, 11 липня 2005 р. Заявник звернувся з позовом до Печерського районного суду м. Києва, вимагаючи визнання незаконною бездіяльності Президента України в наданні відповіді на його запит від 5 травня 2005 р. та зобов'язання Президента України надати Заявникові обґрунтовану відповідь на його запит. Заявник вказував, що він подав цей запит як член неурядової організації та заступник редактора аналітичного бюлетеня «Права людини» і що бездіяльність Президента України порушувала права читачів бюлетеня бути поінформованими про ведення державних справ.

Пізніше справа була направлена за підсудністю до Чугуївського міського суду Харківської області, за місцем проживання Заявника.

Листом від 1 червня 2006 р. Секретаріат Президента України поінформував Заявника, що Міністерство юстиції було відповідальним за Єдиний державний реєстр нормативних актів. Будь-хто може отримати копію нормативного акта з реєстру. Проте, за ст. 37 Закону про інформацію, офіційні акти, що містять інформацію, віднесену до державної таємниці, конфіденційної чи іншої інформації, яка не була публічною, не є доступними для громадськості.

5 червня 2006 р. суд першої інстанції частково задовольнив позов Заявника, визнавши, що відповідь на запит Заявника не була надана вчасно. В іншій частині позов було залишено без задоволення.

У липні та вересні 2006 р. Заявник подав інші позови до цього ж суду, вимагаючи: 1) зробити заяву, в якій визнати, що відповідь від 1 червня 2006 р. рівноцінна відмові надати йому інформацію на його запит від 5 травня 2005 р.; 2) визнати цю відмову незаконною; 3) зобов'язати Президента України надати йому запитувану інформацію.

30 березня 2007 р. Заявник звернувся до Міністерства юстиції із запитом про надання йому схожої, як у запиті до Президента України, інформації, а саме щодо назв, номерів та дат указів Президента України, які були класифіковані як «не для публікації» тощо, та поінформувати його про те, які укази були розсекречені. Заявник стверджував, що він запитував цю інформацію як журналіст і член неурядової організації і ця інформація була необхідною для підготовки статті.

У своїй відповіді від 24 квітня 2007 р. Міністерство юстиції

поінформувало Заявника про розгляд його запиту. У своїй відповіді Міністерство юстиції послалося на ст. 30 та 37 Закону про інформацію і зазначило, що жодних правових підстав надання Заявникові списку документів Президента України, що мають обмежувальні грифи, не було. Зрештою, інформації про розсекречені укази Президента України також не було.

У листопаді 2007 р. суд першої інстанції відхилив заяви Заявника, подані в липні та вересні 2006 р., вказавши, що запитувана інформація не стосувалася його особисто.

Апеляційний та касаційний суди підтримали це рішення.

Посилаючись на ст. 10 Конвенції, Заявник скаржився на відмову надати йому інформацію, рішення про що було підтримане національними судами.

Оцінка Суду

ЄСПЛ нагадав, що втручання у здійснення Заявником свого права за п. 1 ст. 10 Конвенції буде порушувати Конвенцію, якщо не відповідатиме вимогам, зазначеним у п. 2 ст. 10 Конвенції. Тому Суд мав визначити, чи було втручання «передбачене законом», чи переслідувало воно одну або декілька легітимних цілей, наведених у цьому пункті, та чи було втручання «необхідним у демократичному суспільстві» для досягнення цих цілей (п. 40 рішення).

Відповідні принципи для оцінки того, чи було втручання у право на свободу вираження поглядів «передбачене законом», викладені в рішенні ЄСПЛ у справі *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland* ([ВП], no. 931/13, §§ 142–45, 27 червня 2017 року). Принципи стосовно питання, чи було втручання у свободу вираження поглядів «необхідним у демократичному суспільстві», наведені в рішенні ЄСПЛ у справі *Magyar Helsinki Bizottság* (цит. вище, § 187). Крім того, відсутність ефективного судового перегляду може бути на користь порушення ст. 10 Конвенції (див. *Vaka v. Hungary* [ВП], no. 20261/12, § 161, 23 червня 2016 року, з наступними посиланнями) (п. 41 рішення).

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що національні органи влади не були повністю послідовними у своїх аргументах, зазначивши дві підстави для ненадання Заявникові інформації на його запит: її конфіденційний характер та факт того, що ця інформація не мала жодних наслідків для його прав чи свобод (п. 44 рішення).

ЄСПЛ зауважив, що, наводячи ці причини, як адміністративні органи влади, так і суди посилалися на різні правові положення. Проте жодне з цих положень не стосувалося головного питання, яке постійно порушував Заявник під час всього провадження, а саме незаконності

використання обмежувальних грифів «не для публікації» та «не для друку» і тому обмеженого доступу до запитуваних документів. Заявник, зокрема, посилався на думку Міністерства юстиції та практику «розсекречування» схожих нормативно-правових актів іншого державного органу – Кабінету Міністрів (див. п. 19 цього рішення). Однак його аргументи залишилися без відповіді. Більше того, на жодній зі стадій провадження національні органи влади не надали більш детальної інформації про умови та процедуру віднесення конкретних запитуваних нормативно-правових актів до конфіденційних. Зрештою, у своїх зауваженнях Уряд прямо вказав, що використання цих грифів не було передбачено національним законодавством (див. п. 37 цього рішення) (п. 45 рішення).

ЄСПЛ вважав, що питання законності та, зокрема, передбачуваності й деталей законодавчих положень, а також переслідувана відмовою легітимна мета в цій справі тісно пов'язана з ширшими питаннями про те, чи було втручання необхідним у демократичному суспільстві та пропорційним (див. *mutatismutandis*, *Breyer v. Germany*, no. 50001/12, § 85, 30 січня 2020 р.) (п. 46 рішення).

У контексті цього Суд наголосив, що будь-який аналіз пропорційності відмови відсутній і в рішеннях національних судів. Національні суди не розглянули аргументів Заявника та, незважаючи на різні наведені причини органами влади, обґрунтовували свої висновки стислим твердженням про те, що запитувана інформація не стосувалася його особисто та була конфіденційною, без наведення жодних інших причин такого висновку. Не можна стверджувати про те, що національні суди застосовували стандарти, що відповідали процесуальним принципам, закріпленим у ст. 10 Конвенції, та виконали свої зобов'язання надати «відповідні та достатні» причини, що могли б обґрунтувати це втручання (п. 47 рішення).

З огляду на це ЄСПЛ позбавлений можливості подальшої оцінки законності та легітимної мети відмови національних органів влади надати Заявникові запитувану інформацію. Суд дійшов висновку, що ця справа демонструвала процесуальне порушення чи помилку з боку українських органів влади та судів (див. *mutatismutandis*, *Lazoriva v. Ukraine*, no. 6878/14, § 69, 17 квітня 2018 р.). Тому було порушено ст. 10 Конвенції (п. 48 рішення).

Висновок

Порушення ст. 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Завдання № 8

Заповніть таблицю на тему:

«Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод»

№ з/п	Події	Дати
1	Дата підписання	
2	Дата ратифікації Україною	
3	Дата набрання чинності для України	

Завдання № 9

Заповніть таблицю на тему:

«Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї»

№ з/п	Події	Дати
1	Підписання державами-учасницями	
2	Дата ратифікації Україною	
3	Діє в редакції	

Завдання № 10.

Заповніть таблицю на тему:

«Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»

№ з/п	Події	Дати
1	Прийнятий	
2	Набув чинності	
3	Діє в редакції	

VII. Словникова робота

Основоположні свободи; абсолютне право; право на свободу та особисту недоторканність; катування; нелюдське поводження; покарання, що принижує гідність; свобода від катувань як абсолютне право; свобода пересування; свобода думки, совісті та релігії; свобода вираження своїх поглядів; мирне зібрання; свобода мирних зібрань і об'єднання; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Протоколи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; принципи тлумачення Конвенції про захист прав людини і основних свобод; Європейський суд з прав людини, правові позиції Європейського суду з прав людини.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ТЕМИ

Правові акти

1. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_621
2. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017
3. Європейська соціальна хартія (переглянута) (ETS N 163) URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_062
4. Європейська соціальна хартія від 18 жовтня 1961 р. і Протокол 1988 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_300
5. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 4 лист. 1950 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/go/995_004
7. Регламент Суду. Страсбург, 01.11.2003. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067#Text
8. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 10 груд. 1984 р. № 39/46. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085/.
9. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>
10. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 21 груд.

1965 р. № 2106 [XX]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105

11. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 16 груд. 1966 р. № 2200А [XXI]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_043

12. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 19.10.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042

13. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

14. Про міжнародні договори України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.

Наукова та навчальна література

1. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини : навч. посіб. 3-тє вид., стереотипне. Київ : Алерта, 2016. 488 с.

2. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності : навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і допов. / кол. авт.; за ред. д-ра юрид. наук, доц. В. О. Боняк. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2018. 263 с.

3. Заборона катування: практика Європейського суду з прав людини, міжнародні нормативні акти та законодавство України : науково-практ. посіб. Київ : Норма права, 2019. 820 с.

4. Мазур М. В., Тагієв С. Р., Беніцький А. С., Кострицький В. В. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України : навч. посіб. / відп. ред. канд. іст. наук, доц. В. М. Карпунов. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2006. 600 с.

5. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2019. 184 с.

6. Огляд рішень Європейського суду з прав людини (вересень 2020 року). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_ESPL_08_09_2020.pdf.

7. Огляд рішень Європейського суду з прав людини (грудень 2020 року). URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ESPL_12_2020.pdf

8. Огляд рішень Європейського суду з прав людини (січень 2021 року). URL : <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00584>.

9. Огляд рішень Європейського суду з прав людини (лютий 2021 року). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ohliad_ESPL_02_2021.pdf

10. Огляд рішень Європейського суду з прав людини (березень 2021 року). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_ESPL_03_2021.pdf

11. Огляд рішень Європейського суду з прав людини (липень 2021 року). URL: https://radako.com.ua/sites/default/files/docs/oglyad_yespl_july_2021.pdf

12. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

13. Севрук Ю. Г., Столітній А. В., Рябенко М. В. Право людини на свободу та особисту недоторканість: практика Європейського суду з прав людини та законодавство України : науково-практ. посіб. Київ : Гельветика, 2019. 448 с.

14. Сердюк О. В., Щокін Ю. В., Яковюк І. В. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2017. 374 с.

15. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. Харків : Право, 2019. 310 с.

16. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / за заг. ред. Т. Л. Сироїд. 4-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 462 с.

17. Фулей Т. І. Свобода мирних зібрань : науково-метод. посіб. Київ : Фенікс, 2015. 112 с.

18. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини: навч. посіб. Київ, 2018. 168 с.

19. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини : навч. посіб. Київ : ФОП Голембовська О. О., 2018. 168 с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Підготовка до семінарських та практичних занять допомагає всебічно засвоїти навчальний матеріал з кожної теми навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини», набути вмінь щодо самостійної роботи з правовими актами (міжнародними та регіональними, Конституцією України, законами, іншими нормативно-правовими актами), а також з науковою й навчальною літературою.

Самостійна робота та індивідуальна робота здобувачів вищої освіти здійснюється у таких формах:

- 1) підготовка мультимедійних презентацій на запропоновані теми;
- 2) складання схем;
- 3) підготовка рефератів на запропонований перелік тем;
- 4) виконання творчих завдань (на запропоновані теми дібрати літературу та підготувати анотації);
- 5) вирішення тестових завдань;
- 6) виконання практичних завдань;
- 7) робота зі словником;
- 8) опрацювання правових актів;
- 9) робота в інформаційно-пошукових системах www.nbuv.gov.ua/ – офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського; www.mvs.gov.ua – офіційний вебсайт Міністерства внутрішніх справ України; www.un.org/ru/documents/decl_conv – офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй; www.zakon.rada.gov.ua – офіційний сайт Верховної Ради України; Портал «Право України»: URL : <http://pravo-ukraine.org.ua> тощо;

10) опрацювання додаткової навчальної та наукової літератури.

Підготовка до семінарських і практичних занять передбачає виконання таких видів робіт в окремому зошиті або в зошиті для підготовки до семінарських та практичних занять.

Вирішення завдань для самостійної й індивідуальної роботи має розпочинатися з вивчення питань теми за конспектом лекції; далі здобувач повинен опрацювати основні правові акти, ознайомитися з навчальною (а в разі потреби – і з науковою літературою).

Відповіді на практичні завдання мають бути не односкладовими (стверджувальними чи негативними), а обґрунтованими.

Під час складання схем та заповнення таблиць здобувачам вищої освіти необхідно врахувати, що матеріал треба надавати стисло, проте

він має бути максимально інформативним.

Під час надання відповідей на завдання до самостійної і індивідуальної роботи здобувачі вищої освіти обов'язково повинні зазначати (посилатись на) використане джерело.

Крім того, індивідуальна робота здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» може містити:

1. Підготовку:
  - а) тематичних доповідей на засідання наукового гуртка кафедри;
  - б) тез доповідей на науково-практичні заходи міжнародного, всеукраїнського, регіонального та університетського рівнів;
  - в) есе;
  - г) під керівництвом науково-педагогічного працівника наукової статті;
  - д) конкурсної наукової роботи тощо.
2. Участь у олімпіадах.
3. Підготовку анотації на статтю, опубліковану у вітчизняних та зарубіжних виданнях.
4. Підготовку бібліографії по одній із тем навчальної дисципліни з урахуванням новітніх джерел, не вміщених до списку рекомендованої літератури.

Підготовлені мультимедійні презентації повинні являти собою упорядковані слайди; матеріал у них треба надавати у вигляді визначень понять, діаграм, таблиць, схем, статистичних даних тощо.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ»

У Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ встановлюється єдина максимальна сума балів – **100 балів** за всі види робіт з навчальної дисципліни: семінарські, практичні та інші заняття (аудиторну роботу); опрацювання питань, які винесені на самостійну та індивідуальну роботу, самостійне вивчення першоджерел, тем і розділів; робота у науковому гуртку кафедри (підготовка тез доповідей та наукових статей, есе, конкурсних наукових робіт тощо).

Максимальна сума балів за виконання аудиторної роботи – **30 балів**, самостійної та індивідуальної роботи – **відповідно максимально по 15 балів; 40 балів** здобувачі вищої освіти можуть отримати під час складання заліку (підсумковий контроль).

**Критерії та засоби оцінювання аудиторної роботи
здобувачів вищої освіти**

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані в повному обсязі. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, виконання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
4	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом заняття навчальні завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями . Під час заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, виконання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
3	Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні ; практичні навички та вміння мають поверхневий характер , потребують подальшого напрацювання та закріплення; навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані , деякі види завдань виконані з помилками .
2	Питання, винесені на розгляд, засвоєні частково, прогалини у знаннях не мають істотного характеру ; практичні навички та вміння сформовані недостатньо ; більшість навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань містять істотні помилки , які потребують подальшого усунення.
1	Здобувач вищої освіти, слухач не готовий до заняття, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття, допускає змістовні помилки , не має відповідних вмінь і навичок, необхідних для виконання професійних завдань.
0	Відсутність на занятті

**Критерії оцінювання самостійної роботи
здобувачів вищої освіти**

Максимум 15 балів	
Підготовка словника юридичних термінів з тем навчальної дисципліни	від 5 до 15 балів
Ведення конспекту, що містить навчальний матеріал, передбачений програмою для засвоєння	до 5 балів
Ведення конспекту, що містить положення першоджерел, нормативних актів тощо	до 10 балів
Підготовка презентації з навчальної теми чи з окремого питання	від 5 до 15 балів
Виконання самостійних завдань (за погодженням з викладачем та відповідно до програми навчальної дисципліни)	від 5 до 15 балів

**Критерії оцінювання індивідуальної роботи
здобувачів вищої освіти**

Максимум 15 балів	
Підготовка доповіді	до 5 балів
Підготовка тексту реферату та доповідь по ньому	до 10 балів
Виконання індивідуальних творчих завдань (за погодженням з викладачем та відповідно до програми навчальної дисципліни)	до 15 балів
Підготовка есе з тематики питань, передбачених цією програмою	до 15 балів
Підготовка тез наукових доповідей, статей та участь у конференціях, семінарах, круглих столах	до 15 балів

Для навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» засобами діагностики знань (успішності навчання) є:

– завдання до семінарських і практичних занять (на семінарських заняттях викладач оцінює виступи здобувачів вищої освіти, їх активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою думку тощо. Перелік тем семінарських занять та завдання, що розв'язуються, визначається робочою програмою навчальної дисципліни. Підсумкові оцінки за семінарське заняття вносяться у відповідний журнал);

– завдання до індивідуальної та самостійної роботи здобувачів вищої освіти, теми рефератів (передбачаються робочою програмою

навчальної дисципліни. Виконання завдань, які виносяться на самостійну та індивідуальну роботу, контролюється науково-педагогічним працівником *під час консультацій*);

– *завдання до підсумкового контролю* (використовуються як засіб контролю знань здобувачів вищої освіти після вивчення навчальної дисципліни; дозволяють оцінити досягнутий особою рівень сформованості знань, умінь і навичок);

– *тести* (можуть використовуватися для діагностики успішності під час аудиторних та практичних занять або як форма самоконтролю).

Переведення значення рейтингових оцінок з кредитного модуля в ECTS та у традиційні оцінки

Встановлюється порядок перерахунку рейтингових показників 100-бальної університетської шкали оцінювання у традиційну бальну шкалу та європейську шкалу ECTS:

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою навчального закладу
A	Відмінно	90–100
BC	Добре	75–89
DE	Задовільно	60–74
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	35–59
F	Незадовільно з обов'язковим повторним перескладанням навчальної дисципліни	1–34

FX означає: «незадовільно» – необхідно виконати певну додаткову роботу для успішного складання;

F означає: «незадовільно» – необхідна значна подальша робота.

**ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ
(ЗАЛІКУ) З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ»**

1. Виникнення концепції природного права в період Античності.
2. Теорія природних прав у період Середньовіччя.
3. Концепція природних прав людини в період Просвітництва (XVIII ст.).
5. Розвиток ідеї природних прав у XIX – першій половині XX ст.
6. Соціально-правовий механізм забезпечення прав і свобод людини: загальна характеристика.
7. Регіональний і національний механізми захисту прав людини: співвідношення та взаємодія.
8. Механізми міжнародного захисту прав людини: загальна характеристика.
9. Правозахисний механізм ООН.
10. Регіональні правозахисні механізми.
11. Європейський правозахисний механізм: поняття та структура.
12. Характеристика універсальних статутних і договірних органів захисту прав людини.
13. Організація Об'єднаних Націй у захисті прав людини.
14. Спеціальні органи ООН у сфері захисту прав людини.
15. Конвенційні і екстраконвенційні універсальні механізми захисту прав людини, їх особливості.
16. Правовий статус та діяльність Верховного комісара ООН з прав людини.
17. Зміст і значення Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.
18. Характеристика конвенцій ООН, спрямованих на заборону будь-яких проявів дискримінації.
19. «Квазісудовий» захист прав людини у межах ООН.
20. Юрисдикція Комітетів ООН у галузі прав людини (моніторингових органів ООН).
21. Комітети ООН у галузі прав людини, їх юридична природа та можливість застосування у правозахисній практиці.
22. Європейська система захисту прав людини.
23. Міжамериканська система захисту прав людини.
24. Африканська система захисту прав людини.
25. Право на звернення до Суду Ради Європи. Умови прийнятності

заяви до розгляду в Суді та умови сумісності заяви з Конвенцією.

26. Проблеми виконання рішень ЄСПЛ в Україні.

27. Процедура розгляду справ Європейським судом з прав людини.

28. Функції Комітету Міністрів Ради Європи щодо контролю за виконанням рішень Європейського суду з прав людини.

29. Підстави подання та умови прийнятності справ до розгляду Європейським судом з прав людини.

30. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та протоколи до неї.

31. Європейський суд з прав людини: склад, порядок формування та юрисдикційні повноваження.

32. Правові позиції Суду Ради Європи у справах про порушення Українською державою ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

33. Правові позиції ЄСПЛ у справах про порушення Україною ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

34. Правові позиції Суду Ради Європи у справах про порушення Українською державою ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

35. Правові позиції ЄСПЛ у справах про порушення Україною ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

36. Виконання рішень ЄСПЛ в Україні: сучасний стан та правове регулювання.

37. Роль і значення пілотних рішень ЄСПЛ у розвитку правової системи України.

38. Правові позиції Суду Ради Європи у справах про порушення Українською державою ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

39. Правові позиції Страсбурзького суду у справах про порушення Україною ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

40. Правові позиції Страсбурзького суду у справах про порушення ст. 2 Протоколу № 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

41. Правові позиції Страсбурзького суду у справах про порушення ст. 4 Протоколу № 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

42. Принципи тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

43. Вплив практики Страсбурзького суду на юридичну діяльність в

Україні.

44. Основоположні свободи людини, закріплені в Загальній декларації прав людини, проголошеній Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року.

45. Основоположні свободи людини, викладені у Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року.

46. Європейські правові акти щодо захисту прав і основоположних свобод людини.

47. Європейські інституції захисту прав і основоположних свобод людини.

48. Свобода від катувань як абсолютне право людини.

49. Конвенційне право на свободу та особисту недоторканність людини.

50. Поняття та зміст конвенційної свободи пересування.

51. Конвенційна свобода думки, совісті й релігії.

52. Поняття та зміст конвенційної свободи вираження своїх поглядів.

53. Конвенційна свобода мирних зібрань і об'єднання з іншими особами.

Навчальне видання

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

*Методичні рекомендації
до самостійної та індивідуальної роботи*

(для здобувачів вищої освіти
2-го курсу денної форми навчання
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції)

Колектив авторів

*За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора*
В. О. Боняк

Редактор, оригінал-макет, дизайн – *А.В. Самотуга*
Редактор – *А. З. Подворчан*

Підп. до друку 24.12.2021. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний, цифровий.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 6,75. Обл.-вид. арк. 7,00.
Тираж – 50 прим. Зам. 04/21-мр

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rrv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 6054